

સાહિત્ય સેવાસમાજ ગ્રંથમાલા પુષ્પ ૨ જી.

શ્રી ગિરિનાર તીર્થોદ્ધાર જી રામ. જી

પૂજ્ય સુનિમહારાજશ્રી બાલકૃષ્ણજીની પ્રેરણાથી

સંશોધક અને સંપાદક,

મોહનલાલ જીવિયંકર દેશાઈ,

કે. એલ. એલ. પી.

વકીલ હાઇ કોર્ટ મુંબઈ.

આ પ્રસ્તુત ગ્રંથ શ્રી ગિરિનાર તીર્થોદ્ધાર
જી રામ. જી.

સને ૧૯૨૦

પ્રત ૨૦૦૦.

સં. ૧૯૭૬

શંભુ પ્રિન્ટીંગ પ્રેસ—પાલીતાણા.

મુનિ બાલવિજયજીનાં સદુપદેશથી શ્રી ગિરિનાર
તીર્થોદ્ધાર રાસ છપાવવા માટે અગાઉથી ચનાર
આહકોનાં મુખ્યારક નામ.

નામ.

ગામ.

શા. વ્રજલાલ ઉજમશી કાપડીયા	લાવનગર.
શા. હરખચંદ ઉજમશી	જીનાગઢ.
શા. દામોદર હરખચંદ	વડાલ.
શા. કપુરચંદ અમરશી	ભેસાણ રાણપુર.
શા. ભગુભાઈ ચુનીલાલ	અમદાવાદ.
શા. લલ્લુભાઈ ગુલાબચંદ	વડાલી.
શા. અમીલાલ હરીદાસ	ઝોડન કેમ્પ,
શા. જમનાદાસ મનોરદાસ	માંગરોલખંદર
બેન માણી માવળ	રાણલાખંદર.
આવિકા ઉજમજી	મુંજપુર.
શા. હરિજી ગોગાભાઈ	કોંક.
શા. નેમચંદ ગોવિંદજી	ભાસપાટણ.

આ પુસ્તકનો સર્વ હક સાહિત્ય સેવાસમાજે રાખેલ છે.

નિવેદન.

કવિવર નયસુન્દર એક નામી જૈન કવિ વિક્રમ સંવત્ત્રી સત્તરમી સદીના પૂર્વાર્ધમાં થઈ ગયેલા છે, અને તેનું જીવન વિસ્તારથી આનંદ કાવ્ય મહોદધિ માહિતિક દેહમાં મારું લખેલું પ્રસિદ્ધ થઈ ચુક્યું છે. તે જોઈ જવા વાચકને વિનંતિ છે. તેની અંદર તેમની ઉપલબ્ધ કૃતિઓનો નિર્દેશ કરેલો છે, પરંતુ આ કૃતિ તે લખવાના સમયે ઉપલબ્ધ થઈ શકી ન હતી તેથી તેનો નામનિર્દેશ પણ થઈ શક્યો નહોતો. હમણાં મુનિ મહારાજશ્રી બાલવિજયજીએ આ કૃતિની હસ્તલિખિત પ્રત તથા તેની કરેલી પ્રેસમાં મોકલવા માટેની નકલ મારા તરફ મોકલી આપી અને તેથી એક વિશેષ કૃતિ સાંપડી, તે વાતથી મનમાં આનંદ થયો.

તે મુનિશ્રીની આજ્ઞાથી તે પ્રેસ કોપી એક પ્રતપરથી કરાવેલી હોવાથી અશુદ્ધ હતી, તેથી નવીનજ પ્રેસ કોપી મેં તૈયાર કરી છે, અને આ પ્રસ્તાવના લખી છે. આ તક આપવા માટે તે મુનિશ્રીનો ઉપકાર માનું છું.

આ ગિરિનાર તીર્થોદ્ધાર સંબંધી નાનો રાસ કવિએ દ્વિગામ એટલે દ્વિસ્થલિ-હાલની દેથલી એ ગામમાં રચેલો છે, કે જે ગામ સિદ્ધપુર પાસે આવેલું છે, અને જે પરમાર્હત કુમારપાળ નરેશની જન્મભૂમિ તરીકે પ્રસિદ્ધ છે. આ રાસપરથી એ સિદ્ધ થાય છે કે, કવિએ સૌરાષ્ટ્રમાં આવેલા ગિરિનાર તીર્થની યાત્રા કરી છે. આવૈજ દુકો રાસ કવિએ સૌરાષ્ટ્રમાં આવેલા મહાતીર્થ નામે શત્રુંજય સંબંધે પણ રચ્યો છે, કે જે સુપ્રસિદ્ધ છે અને તે ઉપરાંત મૌખિકમાં પણ પ્રકટ કરવામાં આવ્યો છે. ને તેની રચ્યા સાલ સંવત્ ૧૬૨૮ આસો શુદ્ધ ૧૩ મંગળવાર છે. ગિરિનાર

સંબંધીનો રાસ કયા વર્ષમાં રચવામાં આવ્યો, તેનો ઉલ્લેખ કવિએ કરેલો નથી, તેથી કવિની કૃતિઓ જ્યારે સં. ૧૬૨૮ થી સં. ૧૬૬૬ સુધીની મળી શકી છે, તો તે દરમિયાન તે રાસ રચાયેલો હોય એ સંભવિત છે.

સાર.

જેના ચરણકમલમાં સર્વ ઇંદ્ર શિર ઝૂકાવે છે, એવા ચોવીશ જિનવરને પ્રણામ કરી, તે પૈકીના બાવીસમા જિનવર શ્રી નમિનાથ શીલરત્નભંડારના પદપંકજ જ્યાં વિરાજે છે, એવા ગઠ ગિરિનારનો મહિમા કવિ ગુરૂની આજ્ઞા લઈ કિચિત્ વર્ણવે છે.

કાશ્મીરના નવહુલ નામના નગરમાં નવહુંસ નામનો રાજા હતો, અને તેને વિજયાદે નામની રાણી હતી. ત્યાં ચંદ્રશેઠ વસતો હતો, કે જેને ત્રણ પુત્ર નામે રત્ન, મહન અને પૂર્ણસિંહ હતા. આમાંના જ્યેષ્ઠ પુત્ર રત્નને પદ્મિની નામની સ્ત્રી હતી, અને તેણીથી કોમલ નામનો પુત્ર થયો હતો. આ રત્નશેઠના સમય સંબંધી ગ્રંથમાં એવો પાઠ છે કે, નેમિનાથના નિર્વાણ થયાને આઠ સહસ્ત્ર વર્ષે તે શેઠ થયા. (જુઓ અતુર્પિંશતિપ્રબંધ-રત્નશેઠ સંબંધી ત્યાં ઉલ્લેખ છે.)

એક સમયે વનમાં એક જ્ઞાની મહામુનિ પધાર્યા. તેને વાંઢવા રાજા, રત્નશેઠ વગેરે સર્વ ગયા. તે વખતે તેમણે દેશના આપતાં જિનપૂજનો અધિકાર લઈ તેથી થતા લાભ બતાવી, તથા તે નિમિત્તે તીર્થ નામે શત્રુંજય અને ગિરિનારનો ઉલ્લેખ કરી ગિરિનાર સંબંધી વિશેષ મહિમા દાખવ્યો કે:- ‘ગિરિનાર તીર્થમાં નેમિનાથના ત્રણ કલ્યાણુક (કલ્યાણુ દિવસો નામે નિષ્ક્રમણ-દીક્ષા, કેવલજ્ઞાન, અને નિર્વાણુ-આ ત્રણે) થયેલ હોવાથી તેનો મહિમા અપાર છે. પરધર્મીય પ્રભાસપુરાણમાં પણ આ

રૈવતાદ્રિ—ગિરિનારનું માહાત્મ્ય વર્ણવેલું છે. (તેના પ્રલોકો પણ ટાંક્યા છે.) હવે આ રૈવતગિરિ અને તે પરની નેમીશ્વરની મૂર્તિની ઉત્પત્તિ શુભપ્રબંધપરથી કવિ ઉક્ત મુનિના મુખમાં મૂકે છે કે:—

“અતીત ચોવીશી (ચોવીશ તીર્થંકર) પૈકી ત્રીજા સાગર સ્વામીને ઉજેણી રાજા નરવાહુને એવો પ્રશ્ન કર્યો કે, ‘ મારી મુક્તિ ક્યારે થશે ? ’ આના ઉત્તરમાં જિનવરે જણાવ્યું કે, આગામી (આવતી) ચોવીશીમાં નેમિ જિનના સમયમાં થશે. આથી તે રાજાએ દીક્ષા લીધી, અને અંતે પાંચમા કલ્પનો પતિ-દેવતા થયો. (૩) તેણે અવધિજ્ઞાનથી નેમિનાથનું જિંખ વજ્રમય માટીનું બનાવ્યું, કે જેની દશ સાગરોપમ સમય સુધી ઇંદ્રોએ પૂજા કરી, પછી પોતાનું આયુષ્ય ટુંકું જાણી તેણે તે પ્રતિમા રૈવતગિરિ કે જ્યાં નેમિનાથનાં ત્રણ કલ્યાણક થયાં છે ત્યાં આણી. એક ગુફામાં મનોહર ચૈત્ય બનાવી તેના ગર્ભગૃહમાં સુવર્ણ, રત્ન અને મણિની એમ ત્રણ મૂર્તિ સ્થાપિત કરી, અને તે આખા ચૈત્ય-ભવનનું (શિખરનું ?) નામ ‘ કંચનબલ્લાનક ’ આપી તેમાં ઉપરોક્ત વજ્રમૃત્તિકામય મૂર્તિ સ્થાપી. પછી તે દેવ નેમિનાથના સમયમાંજ પુણ્યસાર નામનો રાજા થયો કે જે પોતાનો પૂર્વભવ નેમિ મુખેથીજ જાણી ગિરિનાર આવ્યો. પોતાના પૂર્વભવમાં પોતાને હાથેજ બનાવેલ જિનપ્રતિમા પૂજી, પોતાના પુત્રને રાજ સોંપી, પછી નેમિ પાસેજ દીક્ષા લીધી. આ પ્રમાણે રૈવત તીર્થની ઉત્પત્તિ પૂર્વ પુરૂષોએ જણાવી છે, અને તેવીજ રીતે શત્રુજય માહાત્મ્ય નામના ગ્રંથમાં દાખવેલ છે. (૧) ભરતાદિકે વિમલગિરિ-શત્રુજયના ઉદ્ધાર કરાવ્યા તે વખતે રૈવતગિરિના પણ ઉદ્ધાર કરાવ્યા છે. (૨) જ્યારે પાંડવોએ ઉદ્ધાર કરાવ્યો, ત્યારે તેમણે ઉત્તમ પ્રાસાદ બંધાવી તેમાં લેખ્યમય પ્રભુની મૂર્તિ સ્થાપી, એવો અધિકાર આવે છે. આમ ગિરિનાર તીર્થનો મહિમા જાણી એ ભવિ લોકો ! નેમિ-

નાથની ત્વાં સેવા કરી અનંત સુખ મેળવો. ”—આ પ્રમાણે દેશના પૂરી થઇ.

આ સાંભળી રત્ન શ્રાવકે હર્ષિત થઇ સલાની મધ્યમાં એવો અભિગ્રહ (નિયમ વિશેષ) લીધો કે, જ્યાં સુધી સંઘ લઇ ગિરિનાર નેમિજિનને ભેટું નહિ ત્યાં સુધી મારે આજથી પાંચ વિકૃતિ (વિગત) નો ત્યાગ છે, ભૂમિપર શયન, બ્રહ્મચર્યનું સેવન, અને એક વખત આહારનું ગ્રહણ છે.

સંઘ લઇ જવાનું મુદ્દત્ત લઇ કંઠોત્રી સર્વત્ર મોકલાવી અશ્વ, ગજ, રથ અને સૈન્ય લઇ વાજતેગાજતે સંઘ લઇ, રત્ન શ્રાવકે પ્રયાણ કર્યું. સંઘ સાથે કોડાધિપતિ વણિકો, અને હેરા-સરો, ગંધર્વો, ભાટ, ચર્મતગાવ એટલે પાણીની મસકો વગેરે સર્વ લઇ, ગુરૂ સહિત માર્ગે ચાલતાં ચાલતાં રોલાતોલા ગિરિ કુશલક્ષેમ તે આવી પહોંચ્યો. એવામાં એવું બન્યું કે, એક વિક્લાલ કુરૂપી પ્રેત અતિશયામ રૂપનો,—અર્ધ મનુષ્ય અને અર્ધસિંહ—ના દેહવાળો આવી, સર્વ લોકને બીવરાવવા લાગ્યો, અને મારી સરત પાળ્યા વગર બે કોઇ એક ડગ પણ ભરશે તો યમપુરિમાં પહોંચાડી દઇશ એમ બોલવા લાગ્યો. સંઘ ભયભીત બન્યો. સરત બાણવા માંગી તો પ્રેતે જણાવ્યું કે, ‘ મને બે સંઘમાંથી એક પ્રધાન પુરૂષ આપો તો સંઘને જવા દઉં. ’—આ વાતની રત્ન સંઘપતિને ખબર પડી કે તુરતજ તેણે જણાવ્યું કે, ‘ કોઇ પણ ફિકર કરતા ના હું આ સ્થાનકે રહી પ્રેતને માફ શરીર સોંપવા તૈયાર છું. તમે સૌ સંઘ સુખેથી જઇ નેમિ પ્રભુનાં દર્શન કરો. ’—આથી સંઘના કેટલાક તે સરત પોતે બજાવશે, એમ કહેવા લાગ્યા. રત્નના નાના બે ભાઈ મદન અને પૂરણ પોતાને તે કાર્ય સોંપવાનું વિનવવા મંડયા, સતી સ્ત્રી પદ્મિની વિલાપ કરી એ ઉપસર્જ પોતે સહન કરવા તૈયાર છે એમ પુકારી કહેવા લાગી, ત્યારે પુત્ર કોમલ પિતાને બદલે પોતે પ્રાણ અર્પશે એવું બોલ્યો.

આખરે શેઠ રત્ન, તેની પત્ની પદ્મિની અને સુત કૌમલ એ ત્રણે તે સરત પાળવા અર્થે રહી, શેઠે ગમે તેમ સમજાવી સંઘને યાત્રા કરવા રવાના કર્યો.

પેલો પ્રેત સંઘપતિને મહાનાદ કરી એક ગુફામાં લઈ ગયો, જ્યારે તેની સ્ત્રી તથા પુત્રે કાયોત્સર્ગ ધ્યાન ધર્યું, અને મનમાં સંકલ્પ કર્યો કે, જ્યારે સંઘપતિ આ કષ્ટથી છુટશે, ત્યારે અમે અન્નપાન લઈશું. આવે સમે રૈવત પર્વતપર સાત ક્ષેત્રપાલ અંબાદેવીને વાંદવા જતા હતા, તેમણે આ ઉત્પાદ સાંભળ્યો. અને અંબાદેવીને વિનવ્યાં કે આ શું છે?—દેવીએ ધ્યાન ધરી જોતાં જાણ્યું કે, કોઈ મહાપુરુષને કોઈ દુષ્ટ ઉપદ્રવ કરે છે, એટલે પોતે સાતે ક્ષેત્રપાળને સાથે લઈ પ્રેતના સ્થાનકે આવ્યાં. નારી અને કુમારને ધ્યાનસ્થ જોઈ દિલમાં કૃપાભાવ—ભક્તિભાવ જાગ્યો. પ્રેતને કહ્યું કે, હું નેમિ પાસે વસું છું, અને આ મારો સહધર્મી છે તેને સુક્રત કર, અગર તો મારી સાથે યુદ્ધ કર. ખંને વચ્ચે યુદ્ધ થયું. તેમાં પ્રેતને પોતાના પગ નીચે ધરી નાંખ્યો, અને ઘણો અક્ષત્યો. આખરે તે પ્રેતે પોતાની માયા સંવરી પોતે અસલ દીવ્ય કંચન કાય ધરી, વૈમાનિક દેવ તરીકે પ્રકટ થયો. સંઘવીપર પુષ્પવૃષ્ટિ કરી, તે કહેવા લાગ્યો, ‘હે વ્યવહારી ! તને અને તારી સ્ત્રી તથા પુત્રને ધન્ય છે. તે ગુરુમુખે જે નિયમ લીધો હતો, તે મરણાંતક કષ્ટ પડતાં છતાં પાળ્યો. તારા સાહસનું પારખું લેવાજ મેં આ સર્વ કીધું હતું.’ પછી તે દેવતા સુરલોક સિધાળ્યો, અંબાદિક નિજસ્થાનકે ગયાં, અને સંઘપતિએ સંઘ સાથે ગિરિનાર પર્વતપર જઈ નેમિતાથનાં દર્શન કર્યાં. મૂર્તિનું સ્નાત્ર કરતાં વિસ્મયકારક વાત એ બની કે, લેપમય ખિંબ હતું તે ગળી ગયું. આથી રત્ન સંઘવી ખિન્ન થયો, અને પોતાની કંઈક અશાતના થઈ હશે તેથી તેમ બન્યું હશે, એમ ગણી પોતાને ધિક્ક ગણવા લાગ્યો. પછી તેણે બાધા લીધી

કે, જ્યાં સુધી તે બિંબને બદલે રત્નનું બિંબ ન સ્થાપું, ત્યાં સુધી જલ અન્ન લઈશ નહિ. સર્વ ચીજ તણ ઉપવાસ કરી તપ કરવા માંડ્યું, અને સાઠ ઉપવાસ થયા કે અંબાજી માતા પ્રત્યક્ષ થયાં. તેણી રત્નશ્રાવકને જ્યાં કંચનબલાનક નામનો પ્રાસાદ હતો ત્યાં લઈ જઈ નેમિનાથના સમયમાંજ શ્રીકૃષ્ણે વિનિર્મિત પ્રધાન બિંબ તથા સુવર્ણ, રત્ન, રૂપું, મણિ એમ દરેકનાં અઢાર મળી ૭૨ બિંબોનાં દર્શન કરાવ્યાં. તેમાંથી કેઈ પણ લેવા માટે કહ્યું. રત્ને તો રત્નનું બિંબ લેવા વિચાર કર્યો. ત્યારે અંબાદેવીએ કહ્યું કે, આગળ કલિયુગ આવે છે, અને તે વખતના અતિ લોભી લોકો થતાં પ્રતિમાનું વિપરીત થાય, તેથી પાપાણુ બિંબ લ્યો તો સાફ. હવે તે બિંબ કેમ લઈ જવું ? ત્યારે અંબાદેવીએ કહ્યું કે, કાચે તાંતણે વીંટી ચલાવશે તો એની મેળે ચાલી આવશે; પણ તેમ કરતાં પાછું ન જોવું, અને જોયું તો તરતજ તેજ સ્થાનકે સ્થંભી થશે. આથી શ્યામ પાપાણુનું બિંબ લીધું, અને તે વિસ્મયકારક રીતે એમનેએમ ચાલતાં ચાલતાં, આવે છે કે નહિ એમ વિમાસતાં રત્ને પાછું જોયું કે તુરતજ ત્યાં બિંબ સ્થિર થયું. ત્યાં પ્રાસાદ કરાવી, તેમાં તે બિંબને પ્રતિષ્ઠિત કર્યું. આજ લગી તે સ્થળે તે બિંબ પૂજાય છે.

સંઘ પાછો વળી શત્રુંજય આવી ઋષભ જિનેશ્વરને વાંઠી પછી સ્વસ્થાનકે ગયો. રત્ન શ્રાવકે અનેક દ્રવ્ય ખર્ચી સુકૃત કર્યું. આ પ્રમાણે હકીકત જીર્ણુ પ્રબંધમાં જણાવેલી છે. આ કંચનબલાનક પ્રાસાદ તથા રત્નશ્રાવકે સ્થાપિત કરેલ બિંબના સંબંધમાં ગિરિનાર કલ્પમાં આ પ્રમાણે હકીકત છે:—

ગિરિના મધ્યમાં ઈંદ્રે વજ્રવડે વિવર કરીને (પોલો ભાગ કરીને) કાંચનબલાનકમય રજત ચૈત્ય બનાવ્યું. તે ચૈત્યના

મધ્યમાં શ્રી નેમિપ્રભુની રત્નમયી મૂર્તિ પ્રભુના દેહમાન અને વર્ણ પ્રમાણે ઇંદ્રે સ્થાપિત કરી, અને તે ઉપરાંત બીજાં ત્રણ બિંબને ઇંદ્રે દેવતાઓ પાસે તે ચૈત્યના મધ્યમાં સમ વસરણમાં સ્થાપિત કરાવ્યા. તે ગિરિના ચૈત્યમાં અવલોકનવાળા (બુલ્લા) ઊપરના રંગમંડપમાં અંબાળી મૂર્તિ અને બલ્લાનકમાં શાંબળી મૂર્તિ છે. તેનીજ જેવું બીજું ચૈત્ય નેમિપ્રભુના નિર્વાણસ્થાને પૂર્વ સન્મુખ ઇંદ્રે નિર્માણ કર્યું હતું. ઇંદ્રે કરેલા ચોખારા બલ્લાનકમાં રહીને મેઘઘોત દેવ પ્રભુનું અર્ચન કરતા હતા. નેમીશ્વર પ્રભુની લેપમયી પ્રતિમા બે હજાર વર્ષ સુધી (ટકી) રહી. તે લેપમય મૂર્તિનો નાશ થયે સતે અંબા દેવીના આદેશથી અને રતન નામના શ્રાવકે જ્યાં પાશ્ચિમ સામુ' (નવું) ચૈત્ય સ્થાપ્યું. કાંચન બલ્લાનકની અંદરના સમવસરણમાંથી રતન શ્રાવકે કાચા સુતરના તાંતણા વડે ખેંચીને આ (આજ કાળે વિદ્યમાન) બિંબ અહીં આણ્યું.

ત્યાર પછી કલિકાલમાં જિનશાસન દીપક શ્રાવકો અનેક થયા છે, તે પૈકી ગુર્જર રાજા સિદ્ધરાજ જયસિંહનો પ્રધાન મંત્રી નામે સજ્જનને બાર વરસની સોરઠની બધી કમાઈ ખર્ચી નાખી નેમિપ્રાસાદનો ઉદ્ધાર કર્યો; રાજા સિદ્ધરાજે આખરે તે જોઈ પ્રશંસા કરી. (સરખાવો ગિરિનાર કલ્પનો બાગ:— 'યાકુડી અમાત્ય અને સજ્જન દંડેશ પ્રમુખ અનેક ઉત્તમ જનોએ નેમીશ્વર પ્રભુના ચૈત્યનો ઉદ્ધાર કર્યો છે.

પછી શ્રી વસ્તુપાલ અને તેજપાલ એ બે મંત્રીઓએ જૈન ધર્મને દીધાવ્યો અને એવાં કાર્યો કર્યા કે જે છએ દર્શનવાળા એને બાવ્યાં. શત્રુંજયપર અઠર કોડ અને બાણું લાખ, ગિરિનાર પર બાર કોડ અને એસી લાખ; આખુ ઉપર લુણગવસહી નામે પ્રાસાદ કરાવવામાં બાર કોઠ ત્રેપન લાખ દ્રવ્ય ખર્ચ્યાં, ૧૨૪ જિનપ્રાસાદ બંધાવ્યાં, ૨૩૦૭ છાણુ પ્રાસાદનો ઉદ્ધાર કર્યો.

૬૮૪ પૌષધશાળા (ઉપાશ્રય) બંધાવ્યાં, અને જૈન ભંડારો માટે પુસ્તકો લખાવવામાં ૧૮ કોડ ખર્ચ્યા. ૫૦૦ સિંહાસન, ૫૦૦ સમોસરણ (ના પટ્ટ) કરાવ્યા, સવા લાખ ગિંબ પ્રતિમાઓ કરાવી, ૨૧ ને સૂરિપદ અપાવ્યા. દર વર્ષે બાર સ્વામી વાત્સલ્ય (જમણ) આપી ત્રણ વાર સંઘ પૂજા કરી. આ સિવાય પર-ધર્મીઓ વાસ્તે પણ અનેક કાર્યો કર્યા—જેવાં કે ૩૦૨ શિવાલય, ૭૦૦ બ્રહ્મશાળા બંધાવ્યા. કાપાલિકો માટે એટલા મઠ બંધાવ્યા કે જેમાં હુમેશાં એક હજાર જોગી જમતા, ૭૦૦ ધર્મ-શાળાઓ કરી, હજારો ગૌતું દાન કર્યું. ૭૦૫ વિદ્યામઠ; ૭૦૦ કૂવાઓ બંધાવ્યા; ૪૬૪ વાવ, અને બ્રહ્મપુરી કરી, ૮૪ સરોવરો ડર પથરના કિલ્લાઓ બંધાવ્યા. શત્રુંજયની બધી મળી ૧૨ા યાત્રાઓ કરી. તેરમી વખતે યાત્રા કરતાં માર્ગમાં (વસ્તુપાલ) સદ્ગતિ પામ્યા. જૈનથી અન્ય ધર્મીઓ માટે પણ અનેક કાર્યો કરી સમદષ્ટિ દાખવી પોતાની નામના વધારી, અને તે એટલે સુધી કે દક્ષિણમાં શ્રી પર્વત, પશ્ચિમમાં પ્રભાસ પાટણ, ઉત્તરમાં કેદાર અને પૂર્વમાં વાણુરશી (કાશી) સુધી કીર્તિ પ્રસરી, ખર્ચેલાં સર્વ દ્રવ્યની સંખ્યા ત્રીસ કરોડ, ચૌદ લાખ, અઢાર હજાર, આઠસો ને ત્રણ થાય છે. આ સર્વ અઢાર વર્ષની અંદર ખર્ચ્યું.

(સરખાવો ગિરિનાર કલ્પ—ગિરિનારની મેખલા—કંઠો-રાને સ્થાને તેજપાલ મંત્રીશ્વરે ત્રણ કલ્યાણક સંબંધી ચૈત્ય કરાવ્યું, અને વસ્તુપાળે તે ગિરિપર શત્રુંજય, સમેતશિખર અને અષ્ટાપદ તીર્થોની રચના કરી.)

શ્રી રત્નાકર સૂરિના ઉપદેશથી શા પેથડશાહે બાણું જૈન વિહાર (જિન ગૃહ) બંધાવ્યા. સિદ્ધાચલ (શત્રુંજય) માં આદિભુવનમાં એકવીશ ઘટિકા સુવર્ણ આપ્યું, તેના સુત નામે ઝાંઝણે શ્રી શત્રુંજયથી આવી ગિરિનાર પર સુવર્ણ ધ્વજ સહિત નોમપ્રાસાદ કરાવ્યો (સમરાવ્યો.)

શ્રી જયતિલક સૂરિના ઉપદેશથી શ્રીમાલી વંશીય હરપતિ શાહે વિક્રમ સંવત્ ૧૪૪૯ માં રેવતાચલ (ગિરિનાર) પર નેમિ પ્રાસાદનો ઉદ્ધાર કર્યો.

આમ અનેક મહાભાગ શ્રાવકો થઈ ગયા કે જેમણે ગિરિનાર તીર્થનો ઉદ્ધાર કર્યો છે. ઉપસંહારમાં બેઠાંએ તો અતિ પ્રાચીન-પૌરાણિક ઉદ્ધારો—૧ ભરતાદિકે, ૨ પાંડવોએ, ૩ કલ્પપતિ દેવતાએ અને ૪થો રત્ન શ્રાવકે કરેલા ગણાય. ત્યાર પછી ગણાવેલા સર્વ ઐતિહાસિક છે, નામો:—(૧) સિદ્ધરાજ જયસિંહના વખતમાં *સન્નજન મંત્રીએ, (૨) વસ્તુપાલ તેજપાલ નામના મંત્રીએ (૩) પેથડ સુત ઝાંઝણે અને (૪) સં. ૧૪૪૯ માં હરપતિ શાહે કરેલા ઉદ્ધાર છે.

આટલો ટુંક સાર આ રાસનો છે.

* સંવત અગ્યાર ચોરાસીઈ, સાહુ સાજણિં મોટો.

નેમિપ્રાસાદ કરાવીઓ, શિવ વહુ સિર લોટો—

જગમાં જગતા જસ કરી—૩૯

આજ ગિરનાર સિર જેઅ છિં, સુર ગિરિ જિમ ઝસકિં
મોહીઆ માનવી મુનિવરા, તિહાંથી નવિં સલકિં—

પંચવર કોડિ સોનઇઅડા, ઉપરિ બહોત્યરિ લાખ
રાય વિત વાવરતાં થયો, જિન ભવન શત શાખ—

રાય બલેરિઓ અરિઅણે, રાએ મનમાંહી દુહવાણે
પેખિ પ્રાસાદ વિસારીઓ, રાએ પૂર્વ પરિઆણે—

ધિન ધિન માત જેહનિં સુતિં, એહવો ભવન કરાવ્યો
ધિન મણ્યદ દે માવડી, સુતિં એહ સમરાવ્યો—

સાજણુ સુણિ ન મુઝ માવડી, ધિન ધિન કિમ જાણી
રાય તુઝ દોકડે નીપનો, ભુવન એહ મુઝ વાણી—

સંશોધન કાર્ય.

એક હસ્તપ્રત ઉપરથી સંશોધન કાર્યમાં સંપૂર્ણ યા સંતોષકારક વિજય મેળવવો હુલ્લેલ નિવડે છે. પહેલાં એકજ પ્રત અને તે પણ ઘણી નવી-સં. ૧૯૩૭ માં લખાયેલી (નીચે જણાવેલી ઘ પ્રત) મુનિ મહારાજ શ્રી બાલવિજયજી તરફથી મળી, અને તે ઉપરથીજ કરેલી પ્રેસકૉપી પણ સાથે મળી. આ ઘણી અશુદ્ધ હોવાથી બીજી જે પ્રતો મેળવ્યા વગર આ કૃતિને પ્રસિદ્ધિ આપવી અયોગ્ય લાગવાથી બીજી પ્રતો મેળવવાને પ્રયાસ કરતાં ઉક્ત મુનિ મહારાજશ્રી બાલવિજયજીએ પોતાનાં પુસ્તક ભંડારમાંથી બીજી જે પ્રતો (ક તથા ખ) પ્રત મોકલાવી. મુખ્ય વિરાજતા મુનિ મહારાજશ્રી ઇંદ્રવિજયજી ઉપાધ્યાયે મુખ્યના એક દેરાસરના ભંડારમાંથી પ્રાપ્ત કરેલી એક પ્રત (ગ પ્રત) મને આપી. આ રીતે સર્વ મળી ચાર પ્રતમાંથી મેં મારી મેળે તદ્દન સ્વતંત્ર સંશોધિત પ્રેસ કૉપી કરી કે જેમાં જુનામાં જુની સં. ૧૬૯૭ માં લખાયેલી ક પ્રત પરજ ખાસ અને પ્રધાનપણે આધાર રાખેલો છે જોડણી પણ તેનાજપરથી મૂકેલી છે- જે ફેરફાર કર્યો છે તે એટલોજ કે પહેલાં ‘એ’ પ્રત્યયને બદલે ‘ઇ’ લખાતો ‘ઓ’ને બદલે ‘ઉ’ લખાતું, તો તે ‘ઇ’ અને ‘ઉ’ ને બદલે પ્રચલિત એ અને ઓ મૂકેલ છે. ‘શ’ ને બદલે પ્રાયઃ

એક દીનાર અહવા જિણુભવણ, લિચ્છો પુણ્ય સિવ કાજિ
રાય કહુઈ સુકૃત ઘો સોવિનઈ, સુઝ માવડી લાજઈ,—
જિણુ ભવણ પુણ્ય રાઈ ગ્રહું, સાહ સાજણિં દીધું,
ઇણિ ભવિં કીર્તિ સખલી હુઈ, આગઈ સંખલ કીધું,—
રાય જેસિંગ દે જગિ જયો, ઘણું ભદ્રક ભાવી
જિણિં જિમ કરી કહું તિમ કર્યું, એહવો સકલ સમાવી.

—એક જુની પ્રતમાંથી—

જગ૦ ૪૬.

‘સ’ વપરાતો તે બનતાં સુધી કાયમ રાખેલ છે જ ને બદલે બ લખાતો ત્યાં જ વાપરેલ છે. દાખલા તરીકે સંભારઈ-સંભારે, આપણુઈ-આપણું, પિહુરિનઈ-પેહુરીને, પુરૂષનઈ-પુરૂષને, એહ-વઈ-એહવે; વડઉ-વડો, બીજઉ-બીજો, સાંભલુ-સાંભલો, ઝુહુચુ-પોહોચો, કાસમીર તે કાશ્મીરને બદલે હોવો જોઈએ-પણ અત્ર કાસમીર જ રાખેલ છે, દેસ (દેશ), સેઠિ (શેઠ)-શેઠે; સુણયો-સુણજો, ચવ-જવ, ચમ-જમ; બાકી તે સિવાય જ્યાં બહુ અ-શુદ્ધતા હોય ત્યાં શુદ્ધતા કરી જોડણી ક પ્રતનીજ મૂકી છે કે જેથી સંવત સત્તરમા સૈકાની ગુજરાતી બાધાનો પરિચય થાય. કૃતિ સત્તરમા સૈકાનીજ છે અને તેજ સૈકામાં લખાયેલી પ્રત મળી છે, એ ઘટનાથી સંશોધન કાર્યમાં ઘણી અનુકૂળતા આવી છે. કડીઓ પણ તેના પ્રમાણે મૂકી છે.

મળેલી પ્રતો.

ક--આમાં પ્રથમ ઓમ નમઃ સિદ્ધં એમ લખ્યું છે, અને છેવટે જણાવ્યું છે કે ‘ઇતિ શ્રી ગિરિનારિ તીર્થોદ્ધાર મહિમા પ્રબંધ સંપૂર્ણઃ ॥ શ્રીઃ ॥ સંવત ૧૬૯૭ વર્ષે માગસર વદિ ૨ જુથે લખતં । શ્રીઃ શ્રીઃ શ્રીઃ

ખ--આમાં પહેલું પાતું નથી. તે ઘણું જીર્ણ પાનાપર છે પણ તેમાં લખ્યા સંવત છેવટે મૂકેલ નથી. ક ની સાથે સરખાવતાં તે ખ પ્રત ક ની આખાહ અક્ષરશઃ નકલ છે.

ગ--આ પ્રતમાં પહેલાં પ્રથમ એ શબ્દો મૂક્યા છે કે ‘પ’. શ્રી કમલવર્દન ગણિ ગુરૂચ્યો નમઃ’ છેવટે લખ્યા સંવત કે લેખકનું નામ જણાવેલ નથી. આ પરથી એ સિદ્ધ થાય છે કે લેખક કમલવર્દનગણીનો શિષ્ય થાય છે. પાનાં જોતાં તે ૧૯ મી વિક્રમ સદીનાં અંતમાં લખાયેલ છે.

ધ-તેમાં પ્રથમ 'ૐ નમઃ શ્રી જિનાય શ્રી અંબિકાયૈ નમઃ
 પૂજ્યારાધ્ય ધ્યેતમ પંડિત શ્રી કલ્યાણકુશલગણિ
 શિષ્ય પંડિત શ્રી તત્ત્વકુશલગણિ સદ્ગુરુ ચરણ કમલે
 ભ્યો નમો નમઃ' એટલું જણાવી છેવટે 'સ'. ૧૬૩૭ ના
 ભાદ્રવા શુદ્ધ ૧૧ ને વાર રવીઈ સંપૂર્ણ. લ. જોસી લાધા
 વ૦ મયારામ-જ્ઞાતી વણિક શ્રીમાલી શ્રાવકુ શેઠ શ્રી પ
 પ્રાગજીને અર્થે લખું છે. શ્રી શ્રી' એ પ્રમાણે લખ્યા
 સંવત ને લેખકના નામનો નિર્દેશ કરેલ છે. આ નવામાં
 નવી પ્રત છે ને તે ગ ની સાથે સરખાવતાં તેની આખાદ
 અક્ષરશઃ નકલ જ સિદ્ધ થાય છે. દેશી ક્યાંક વધુ (નવીન)
 સુકી છે અને ક્યાંક રાગમાં ફેરફાર કે રાગની સાથે તાલ
 સૂક્યો છે.

આ ઉપરાંત અક્ષર શબ્દોની ટિપ્પણી પણ નીચે આપી
 છે કે જેથી અર્થ સમજવામાં સારલતા થાય. આવી રીતે સંશો-
 ધન અને ટિપ્પણી આપવાનું કાર્ય દરેક જૈન ગુર્જરકાવ્ય પ્રકટ
 કરતાં તેના પ્રકાશકો લક્ષમાં લેશે એમ ઇચ્છું છું.

તવા જિહ્વીંગ,	}	મોહનલાલ દલીચંદ દેશાઈ,
લોહાર ચાલ,		બી. એ. એલ એલ. બી.
મુ'ખમ્મ માસ ભાદ્રપદ ૧૯૭૫		વકીલ હાઇ કોર્ટ.

॥ ॐ નમઃ સિદ્ધાય ॥

[કવિવર નયમુંદર કૃત]

શ્રી ગિરિનાર તીર્થોદ્ધાર રાસ.

વરવૃ (રાગ-દેશાખ.)

સયલ વાસવ સયલ વાસવ વસે પયમૂલિ,
નમિસુ નિરંતર ભત્તિભર, સંતિકરણ ચઢીસ જિનવર;
નેમિનાથ ખાવીસમે સીલરયણ ભંડાર સુહકર,
તસુ પય પંકજ આણસરીએ, મહિમા ગિરિ ગિરિનારિ,
સહિ શુર આદેશ સિરિ ધરિ, બોલસુ કિંપિ વિચાર. ૧

(રાગ—ધન્યાસી.)

ઉત્સર્પિણી આરો ઢાલ.*

કિંપિ વિચાર કહું મન રંગે, શ્રુતદેવી આધારેલ,
વદન કમલે વિલસે વર વાણી, સા સાંભિણિ સંભારેલ. ૨

૧ સયલ-સકલ, વાસવ-ઈંદ્ર પયમૂલિ-પગનારૂ મૂળમાં, સાતમા
વિભક્તિ ભત્તિભર-ભક્તિથી ભરીને સંતિકરણ-શાંતિ કરનાર
રયણ-રતન, સુહકર-શુભંકર-શુભ કરનાર, પંકજ-કમલ ક
પ્રત-પંકજ સહિ-સદ્-સારા અગર સહિ-નક્કો આદેશ-આજ્ઞા
ક પ્રત-આયસ. કિંપિ-કંઈપણ.

* આટલું ક પ્રતમાં છે. તે ઢાલને બીજી ઘ પ્રતમાં વધારીને
જણાવેલ છે કે:- 'ઉત્સર્પિણિ અવસર્પિણી આરો' તેજ પ્રત ગ
પ્રતમાં બીજી દેશી મૂકી છે તે પાછળથી મૂકી છે. 'વિજય-
સેનસૂરિ સૂરિ શિરોમણિ, રૂપે રતિપતિ છતોલ ?

૨-શ્રુતદેવી-વિદ્યાદેવી, સરસ્વતી, સંભારે-પ્રાચીન પ્રતમાં સંભારઈ
એ પ્રમાણે ઇ છુટી લખાતી. સા-તેણી, સાંભિણિ-સ્વામિની.

જાંબૂ દ્વીપ ભરત ક્ષેત્રમાંહિ ઉત્તર દિસિ ઉદારણ
 મનોહર કાસમીર દેસ મંડણ, નવહલ પત્તન સારણ. ૩
 જિહાં નવહંસ નામ છે નરવર, વિજ્યાદે તસ રાણીણ
 ચંદ્ર સેઠ તેણિ પુરિ અધિકારી, પુણ્યવંત તસુ પ્રાણીણ. ૪
 નંદન ત્રણિ તાસ છે નિરૂપમ રત્ન વડો વ્યવહારીણ,
 બીજો મદન પૂરણસિંહ ત્રીજો, જૈન ધર્મ અધિકારીણ. ૫
 લખમીવંત સુલક્ષણ શોભિત, તેજસ્વી પરતાપીણ,
 દ્રઢ કચ્છા મુખે મીઠાં બોલા, તસ કીરતિ જગિ વ્યાપીણ. ૬
 વિનય વિવેક દાન ગુણ પૂરણ, રાય દિએ બહુ માનણ,
 વડ બંધવ સો સદા વિચક્ષણ, આવક રતન પ્રધાનણ. ૭
 રતન સેઠની ધરણી પદ્મિનિ, સીલવતિ સુવિચારણ,
 તેહનો સુત બાલક બુધિવંતો, કોમલ નામે કુમારણ. ૮
 નેમિનાથ નિરવાણિ પધાર્યા, વરસ સહસ હવાં આઠણ,
 રતન સેઠ તેણિ અવસરિ હુઓ અથે એહવો પાઠણ. ૯
 અતિશય જ્ઞાની પદ્મ મહોદય, વને પહોતા ઋષિરાજણ,
 રાજ રતન સેઠ સર્વિ વંદે, સીધાં વંછિત કાજણ. ૧૦

૪ વિજ્યાદે-વિજ્યા દેવી, દેવીનું 'હું'કું' રૂપ 'દે' છે. તેણિ
 પુરિ-તે પુરમાં. બંનેને સાતમી વિકલિતનો ઇ પ્રત્યય લાગ્યો
 છે. અધિકારી-સત્તાધીશ પદવી ધર.

૫ નંદન-પુત્ર, નિરૂપમ-અનૂપમ, વ્યવહારી-વેપારી. બીજો-
 પ્રાચીન પ્રતમાં બીજઉ એમ લખાતું.

૬ દઢ કચ્છા-જેનો કચ્છ દઢ છે અખંડ બ્રહ્મચારી.

૭ સો-સઃ-તે પ્રધાન-મુખ્ય.

૮ ધરણી-ગૃહિણી-સ્ત્રી. ૯ નિરવાણિ-નિર્વાણમાં-મોક્ષમાં, હવાં
 થયાં સેઠ-ક પ્રત સેઠિ-શ્રેષ્ઠિ-શેઠ ૧૦ પદ્મ-પદ્મધર ગ પ્રત-પ્રોહ.

રાગ અસાઉરી.

જ્ઞાન ધરો રે જ્ઞાન ચિતિ. ઢાલ ૨

સભા સહુ આગણિ સો મુનિવર, ધરમ દેશના ભાસે રે
ભવિક જીવને ભવલય હરવા પ્રવચન વચન પ્રકાસે રે. ૧૧
ધરમ કરો રે ધરમ કરો ધુરિ, અરથ કામ ને કામે-રે.
ધરમ તણાં શંખલ વિણ કંઠો કિમ, પ્રાણી વંછિત પામે-રે.
ધરમ કરો રે ધરમ કરો ધુરિ.—આંચલી. ૧૨
સોઈ ધર્મ દોઈ લેદે ભાખ્યો, શ્રી આગમ જિનશને રે,
સર્વ વિરતિ દેશવિરતિ અધિકારે, યતિ શ્રાવકને કાળે-રે. ૧૩ ધ૦
પંચ મહાવ્રત ધારી મુનિવર, શ્રાવક વિરતા વિરતિ રે,
શ્રી જિન આણુ દોઈને અધિકી, દયાભાવ અણુસરતી રે ૧૪ ધ૦
પહિલું સમક્ષિત શુદ્ધ કરેવા, શ્રી જિન ભગતિ ઉદાર રે.
સો આરાધો ચ્યારે નિખેવે, બોલે અનુયોગ દ્વાર રે ૧૫ ધ૦
નામ થાપનાં દ્રવ્ય ભાવજિન, જિન નામા નામ જિને-રે,
ઠવણા જિનાતે જિનવર પ્રતિમા, સોહમ સ્વામિ વચ્ચન રે. ૧૬ ધ૦

૧૨ દેસના-દેશના. (' શ ' લખાણમાં પહેલાં આંછા
વપરાતો-તેનેપદલે ' સ ' વપરાતો.)-ઉપદેશ, ભવિક-ભાતુક-ભાવ-
વાળા-ભવ્ય-મુમુક્ષુ પ્રવચન-આગમ-શાસ્ત્ર. ૧૨ ધુરિ-પ્રથમ અર્થ-પેમો,
કામ-વિષયેચ્છા-સંતત ઉત્પત્તી કરવા વગેરેને પુરતી ચાર-પુરુષાર્થમાં
કામને ગણેલ છે-કામીઆવે લાવીઆપે. શંખલ-ભાતું ૧૩ સર્વવિર-
તિ-સર્વઅંશે વ્રત લેતાં તે, દેશવિરતિ-દેશભાગે-અમુકઅંશે વ્રત લેતાં તે.
વિરતિ-વિરમણ, અનિષ્ટપ્રવૃત્તિમાંથી નિવૃત્તિ ૧૪ વિરતાવિરતી-વિરત અને
અવિરત એટલે વ્રતધારી અને અવ્રતિ-એમ બે પ્રકારના શ્રાવક આણુ-આ-
ગા સરખાવો. તેને રામલક્ષ્મણની આણુ છે ૧૫ નિખેવે-નિલેપે ચાર
નિલેપ એટલે આરોપણ છે-નામથી, ચિત્રાદિ સ્થાપનાથી, મૂળવસ્તુ એટલે
એટલે દ્રવ્યથી, અને તે દ્રવ્યમાં રહેલા અંતરગતિ સ્વાભાવિક ગુણ
એટલે ભાવથી. અનુયોગદ્વાર-એ નામનું આગમ. ૧૬ ઠવણા-સ્થાપના
સોહમ-સુધર્મ (પદાર્થપ્રકાર ૧૩ ગણધર્મમાંના એક)

દ્રવ્ય જિન જિન જીવ કરીજે, વંદે ભરત નરેન્દ્ર રે,
 સમો સરણુ બેઠા જે સ્વામિ તોતો ભાવ જિજ્ઞુસ રે. ૧૭ ધ૦
 ભાવ જિજ્ઞુસ તણે જો વિરહે, જિન પ્રતિમા જિન સરખા રે,
 દ્રવ્ય ભાવ પૂજા તસ સારે, ભવિજન પ્રવચન પરિભીરે. ૧૮ ધ૦
 ભાવ પૂજા તે કહી મુનિવરને, શ્રાવકને દ્રવ્ય ભાવ રે
 વિધિવાદે બોલી જિન પૂજા ભવજલ તરવા નાવરે. ૧૯ ધ૦
 શ્રી જિન અંગે મજ્જન કરતાં શત ઉપવાસનું પુણ્ય રે
 દ્રવ્ય સુગંધ વિલેપન કરતાં, સહસ લાસે ધન્ય રે, ૨૦ ધ૦
 સુરભિ કુસુમમાલાઓ પૂજે, લાભ લક્ષ ઉપવાસરે
 નાટક ગીત કરે જિન આગલિ, લાંબે અનંત સુખ વાસરે. ૨૧ ધ૦
 જિનવર ભગતિ તણા ફલ એહવા, બાણી ભાવ ધરીજે રે,
 વલી વિશેષ શેત્રુંજય સેવા, લાભ પાર ન લાહીજેરે. ૨૨ ધ૦
 ભાગ એક શેત્રુંજય કેરો તીરથ શ્રી ગિરિનારી રે.
 નેમિ કલ્યાણુક ત્રણુ હવાં જિહાં મહિમાં ન લહું પારરે. ૨૩ ધ૦
 પરશાસને પ્રભાસ પુરાણે જોજે મૂકી માનરે
 રૈવત નેમિ તણો કહે મહિમાં ઉમયાને ઇશાનરે, ૨૪ ધ૦

૧૭ ભરતને ઋષભદેવના પુત્ર કે જોણે મરીચિ ચોપીસમાં જિનચરો એમ
 ઋષભદેવપાસેથી બાણીને મરીચિને વંદના કરી હતી. ૧૮ સારે-સતત
 કરે, પરિખી પિખાજિ ૨૦ મજ્જન-સ્નાન

૨૧ સુરભિ-સુગંધી કુસુમ-ફુલ. ૨૩ ગિરિનાર પર્વત તે યુક્ત
 શેત્રુંજય (પાલીતાણા પાસેનો) પર્વતનો એક ભાગ હોય એમ માન્યતા
 છે. જુઓ શેત્રુંજય મહાત્મ્ય. કલ્યાણુક કલ્યાણ કરનાર પ્રસંગો. જલ તે
 દિક્ષા, કેવલજ્ઞાન અને નિર્વાણ નેમિ જિનતા ગિરિનાર પર્વત પર થય
 હતા. ૨૪ શાસન-મત-ધર્મ રૈવત-ગિરિનાર પર્વતનું બીજું નામ. ઉમયા
 ચાર્વતી ઇશાન-દુરા-શિવ

બલિ બંધન સામ ધ્યાન તણે, પખિ તપ જિહ્વાતળ્યો મુશરિ રે
એ અધિકાર પ્રગટ તિહાં દીસેવાંમનને અવતારે રે. ૨૫ થ૦

પદ્મકં પ્રભાસ પુરાણે-ઈશ્વરેણ પાર્વત્યાઽગ્રે
પ્રસાસન સમાસીતઃ ક્યામ મૂર્તિ નિરંજનઃ ।
નેમિનાથઃ શિવેતાલ્યા નામ ચક્રેઽસ્ય વામનઃ ॥૨૬॥
રૈવતાદૌ જિનો નેત્રિ યુગાદિર્વિમલાચલે
ઋષીણા માશ્રમો દેવિ હુક્તિમાર્ગસ્ય કારણં
કલિકાલે મહાધોરે સર્વકલમષ નાશનઃ ।
દર્શનાત્ સ્પર્શનાત્ દેવી કોટિ યશ્ચ ફલમદઃ ॥૨૭॥
તથા સ્પૃષ્ઠા શત્રુજય તીર્થ ગત્વા રૈવતકાચલે ।
સ્નત્વા ગજપદે કુંડે પુનર્જન્મો ન વિચયતે ॥
ઉચ્ચગત ગિરે રમ્યે માથે કૃષ્ણ ચતુર્દશી
તસ્યા જાટાર્ણવ કત્વા સંજાતાં નિમલાં હરિઃ

૨૫ બલિ-બલિરાગન મુશરિ-શિવ. ૨૬-૨૭ આ આસ્થોદ્રમાં કૌસમાં
મુકેલા બે સ્થોક ગન્ધ પ્રતમાં મળે છે તે આરેતુ બાપાંતરકરતા
પહેલાં સ્થોકનો અર્થ કંઈ સ્પષ્ટ થઈ શકતો નથી. પદ્માસન
પર વિરાજેલા ક્યામ મૂર્તિ નિરંજન એવા નેમિનાથ છે.
એમ શિવે કહીને તેતું નામ વામન પાડ્યું- [આવો કંઈક અર્થ લાગે
છે.] રૈવત પર્વત ઉપર નેમિ, વિમલાચલ-શત્રુજય પર યુગાદિનાથ-ઋ-
ષભદેવ, તે ઋષભોને આશ્રય-નવપ્રાપ્ત રૂપ અને મુક્તિ આર્ગના [નિમિત્ત]
કારણ રૂપ દેવિ છે. મહા ધોર કલિ કાલમાં તે સર્વ પાપના નાશ
કરનાર છે. અને હે દેવી તેમનાં દર્શન તથા સ્પર્શ થવાથી તેઓ કોટિ
ચરીતા ફક્તે આપનાર છે ઉચ્ચગત (ગીરનાર) નામના રમ્ય પર્વત
ઉપર મહામાત્રીની બધારી ચૌદશ જગરણ કરીને નિર્મલ હરિ ઉત્પન્ન
થયો, ત્યાં શત્રુજય તીર્થનો સ્પર્શ કરવાથી, રૈવતક પર્વત ઉપર જવાથી,
અજમલ કુંડમાં ન્હાવાથી પુનર્જન્મ થતો નથી.

રાગ પરજીઓ (રાગ અસાઉરી તથા ધન્યાસીમિત્ર ગ ધ પ્રત.)

શ્રી અરિહંત દીઓ મુઝ દરિસણુ એ હાલુ ૩

(ભવિજન બંદો મુનિ ઝાંઝરીઓ એ દેશી પ્ર પ્રત.)

દૈવત ગિરિ નેમિસર મૂરતિ, ઉત્પત્તિનો અધિકારે,
જીરણુ પ્રબંધ જે વલી ઓલ્યું તે સુણુજો સુવિચારે ૨૮
ભવિષ્યણુ ભાવ ઘણો મન આપી, સાભલી શ્રી ગુરુ વાણુરે
તીરથ યાત્રા તણાં ફલ જાણી જનમ સફલ કરે પ્રાણીરે, ૨૯
એણી ભરતે અતીત ચઉવીસી, ત્રીજા સાગર સ્વામી રે,
ભિજેણી રાજા નરવાહન, પૂછે અવસર પામી રે. ૩૦ ભ૦
કહીએ મુગ્ધતી હસ્યે મુઝ દેવા, જિનવર કહે તિવારે રે
આગામિક યોવીસીએ નેમિ, જિન યાવીસમાને વારે રે. ૩૧ ભ૦
ધરસું સુણી સાગર જિન પારે, સો નૃપ સચમ લેઈ રે.

પંચમ કલ્પતણો પતિ હુઈ. અવધિ જ્ઞાન ધરેઈ રે. ૩૨ ભ૦

૧૮૭૬ જીનોપ્રય વ કથાપુતક. ચતુર્વિંશત પ્રબંધ ક જે રત્નશેખર
સારએ રચ્યું છે ને જેતું ભાષાંતર સ્વ. સાસરથી મણિલાલ નભુભાઈએ
કરેલું ગાયકવાડ સરકાર તરફથી પ્રસિદ્ધ થયું છે. તેનોજ અત્ર કવી
ઉદ્દેશ્ય કરે છે. એમ જણાય છે. ૩૦ અતીત યોવીસી —

અપભ્રંશ માંડી મહાવીર પંચેતના યોવીસ તિર્થંકર તે વર્તમાન યોવીસી
કહેવાય છે. અને તેથી અગાઉના ૨૪ તિર્થંકર તે અતિત યોવીસી કહેવાય
છે. ૬ તેમાંના ત્રીજાનું નામ સાગર સ્વામી છે; જ્યારે હવે અનાર ૨૪
તિર્થંકરને અનાગત આગમીક ભવિષ્યત્ યોવીસી કહેવાય છે. ૩૨ ધરસું-
પ્રશ્ન-એવું સો તે પંચમ કલ્પપતિ પાંચમા કલ્પોપવન્ન દેવલોકનો
સ્વામી એટલેદેવ. વૈમાતિક દેવતાના એ પ્રકાર નામે કલ્પોપવન્ન, અને ક-
લ્પાતિત છે. કલ્પ એટલે આચાર-તિર્થંકરોના પાંચ કલ્યાણાક્રમાં આવવું જવું
તેની રક્ષા કરવી વીગેરે દેવતા ‘ કલ્પોપવન્ન ’ કહેવાય છે. તે આચારનું
પાલન કરવાનો જેને અધીકાર નથી તે દેવ ‘ કલ્પાતિત ’ કહેવાય છે. ક-
લ્પોપવન્ન દેવતાના આરલોક છે. ૧ સૌદર્શ, ૨ ધજાન, ૩ સનતકુમાર, ૪ માહૈન્દ,

૫ બ્રહ્મ, ૬ લાંતક ૭ શુક્ર, ૮ સહજાર, ૯ આનન, ૧૦ પ્રાણુત,
૧૧ આરણ્ય, ૧૨ અચ્યુત આમાનો પાંચમો તે બ્રહ્મ દેવલોક.

કીધું વજ્રમયી મૃત્તિકાનું નેમિનાથનું બિંબ રે
 પરમ ભાવે પૂજે સો વાસવ દસ સાગર અવિલાંબ રે. ૩૩ ભ૦
 નેમિનાથનાં ત્રણે કલ્યાણક રૈવત ગિરિવરે જાણી રે
 શેષ આયુ આપોવું લાડીને, સા પ્રતિમાં તિહાં આંખી રે. ૩૪ ભ૦
 ગિરી ગદ્યરમાં ચૈત મનોહર, ગર્ભ ગ્રહ નિપાવે રે,
 સોવત્ર રત્નમણી મૂરતિ, તિણિકરી તિહાં ઠાવે રે. ૩૫ ભ૦
 કંચણ બલાનક નામે નીવાટું, ભુવન તે આગલે સાર રે,
 વજ્ર મૃત્તિકામય સા મૂરતિ, તિહાં થાવી મનોહાર રે. ૩૬ ભ૦
 સો હરી નેમિનાથને વારે, હઉ નૃપ પુણ્યસારે,
 સંલક્ષી નેમિ પાસે પૂરવલવ, આયુ ગિરી ગિરીનારિરે.
 (નેમિ મુખે પૂરવલવ સમરી, પહુતો ગિરી ગિરીનારરે.

ગ-ધ-પ્રત— ૩૭ ભ૦

તિહાં નિજકૃત જિન પ્રતિમાં પૂજી, સુતને સોંપી રાજ રે
 નેમિ પાસે સંયમ વ્રત પાઢી, સાધું સઘણું કાજ રે. ૩૮ ભ૦
 રૈવત તીરથ મૂલ ઉતપત્તિ, પૂરવ પુરુશે ભાખીરે,
 સેત્રુંજે મહાત્માંહિ વલી, વાત ઇસી પરિ દાખી રે ૩૯ ભ૦
 વિમલગિરે ઉદ્ધાર કરાવ્યા, ભરતાદિક જે વારે રે,
 નેમિ ત્રણે કલ્યાણક જાણી, રૈવત શિખરે તે વારે રે. ૪૦ ભ૦
 વર પ્રસાદ ભરાવી પ્રતીમા, જવ પાંડવ ઉદ્ધાર રે
 થાવી લેપતાણી પ્રભુ મૂરતી, તિહાં એહવો અધીકાર રે. ૪૧ ભ૦

૩૩-વજ્રમયી-વજ્રજેવી, મૃત્તિકા-માટી બિંબ-મૂર્તિ-પ્રતિબિંબ,
 સાગર-એ એક કાલનું પ્રમાણ છે. અસંખ્ય વર્તોનો એક
 પદ્મોપમ થાય છે, એવા દસ કોણ કોણી પદ્મપમનો એક સા-
 ગરોપમ થાય છે. ૩૪ આપોવું, પોતાની મેળે ૩૫ ગદર, ગુફા ચૈતમંદીર
 ગર્ભગ્રહ ગભારો નીપાવે-બનાવે, સોવત્ર,-સુવર્ણ,-સોનું, કંચન, ૩૬-
 બલાનક-સા-સનું નારી જાતિ. ૩૭ હરિ-દેવતા, ૩૮ સાધું-સાધ્યુ, શત્રું-
 જ્ય મહાત્મ્ય નામનું પુસ્તક ધનેશ્વરસુરિકૃત જેતું બાષાંતર બીમશી માણુકે
 તેમજ જૈનપત્રના મહુમ અધિપતી બચુભાષ પ્રતેયદે પ્રગટ કરેલ છે.

ઈમ ગિરનારી તીરથનો મહીમા, અવધારી ભવીલોક રે,
નેમીનાથની સેવા સારો, લહો અનંત સુખ થોક રે. ૪૨ ભ૦

રાગ ધન્યાશ્રી

કનકકમલ પગલાં ઠવે એ-ઢાલ ૪ (ભરત નૃપભાવસું એ-એ દેશી.

ધ પ્રત)

ઈમ સુણી સહયુર દેશના એ, શ્રાવક સોઈ રત્ન કે

હરખ ધરે ઘણો એ

સભા સહુકો દેખતા રે, કરે એ અભિગ્રહ બન્ય કે. ૪૩

હરખ ધરે ઘણો એ-આયલી

આજથિકો પ્રભુ મુહને એ, પંચ વિગય પરિહાર કે, હ૦

ભૂમિ શયન બ્રહ્મચર્ય ધરું એ, લેઈ એકવાર આહાર કે. હ૦ ૪૪

સંઘ સહિત ગિરનારિ જઈ, જિહાં નહી ભેટું નેમ કે, હ૦

તિહાં લગી મે અંગીકર્યો એ, એહ અભિગ્રહ પ્રેમે કે. હ૦ ૪૫

પ્રાણ શરીર માંહી જો ધરું એ, તો કરું યાત્રા સાર કે. હ૦

સહયુરને ઈમ વીનવી એ, પોહિયે ધરિ પરિવાર કે. હ૦ ૪૬

રાય પ્રતિ કરી વીનતી એ, લીધું મુદુરત ચંગ કે, હ૦

કંકોતરી પઠાવીએ એ, થાનક થાનક રંગ કે, હ૦ ૪૭

નયર માંહી ઘોતાવીઓ એ, જેહને જોઈએ જેહ કે, હ૦

તે સર્વ દયો મુઝ પાસિથી એ, યાત્રા કરું ધરી નેહ કે. હ૦ ૪૮

સય (સંથ) સખલ ઈમ મેલીકેએ, લોક નલાજે પાર કે. હ૦

સેજ વાલાં સંખ્યા નહી એ, ગજરથ અથ ઉદાર કે. હ૦ ૪૯

પહલ અમારી વળતીઓ એ, શાંતિક ભોજન વાર કે. હ૦

બંધ મુકાબ્યા ઝહુ પરિ એ, લોક પ્રતિ સત્કાર કે. હ૦ ૫૦

૪૨ સારો કરો. થોક-ઢગલો ૪૩ દેશના-ઉપદેશ. અભિગ્રહ-નીવસવિષેશ વિગય-
વિકૃતિ-તે વાપરવાથી વિહાર પ્રાપ્ત થાય તે. તે છે:-૪૬ સહયુર-સદયુર
૪૭ ચંગ-સાઈ મરાઠીમાં ' ચાંગલા ' શબ્દ વપરાય છે. ૪૮ ઘોષાવીયો
-સાદ પઠાવ્યો. ૪૯ મેલીકે-મળ્યું-ભેયું થયું. સેજ-પથારી, ૫૦ અમારિ-

કરતી ખરચ સોવન ભયો એ, કહે સંખ્યાયતન રાય કે, હ૦
 સૈન્ય સખલ સાથે દીઉં એ, ઉલટ અંગે ન માય કે. હ૦ ૫૧
 શેઠાણી રાણી કહે એ, કરે મોકલા મહિ કાજ કે હ૦
 રાણી કહેએ કૃપણ થઇ એ, રખે અણુ બોલા નય કે હ૦ ૫૨
 દેતાં કર ખંચો રખે એ લખમી લ્યો મુઝ પાસિ કે હ૦
 હું તુમાહરી બહીનડી એ, જો કહા વિસિ સામાસિ કે હ૦ ૫૩
 સંઘપતિ તિલક ધરાવિઉં એ, શ્રાવક રતન સુખણ કે હ૦
 કોટિધજ વ્યવહારીઆ અ, મિલિઆ રાણોરાણ કે. હ૦ ૫૪
 દેવાલય સાથે ઘણા એ, પૂજા ભક્તિ જિણુંદ કે હ૦
 ગંધર્વ ગાન કલા કરે રે એ, ભાટ ભટ તે કહે છંદ કે હ૦ ૫૫
 જલ સુખને કાજે લીઆં એ, સાથે ચરમ તલાવ કે. હ૦
 સખલ સાચવણ સંઘની એ, દિન દિન અધિકો ભાવ કે હ૦ ૫૬
 મારજે તીરથ વંદતા એ, સહશુર સાથે સુચંગ કે. હ૦
 શેલા તોલા ગિરિ આવીયો એ, કુસલે સંઘલો સંઘ કે હ૦ ૫૭
 રાગ સામેરી [એકતાલી-ધ પ્રત.]

ઠાલ ૫

શેલા તોલા પર્વતની ઘાટી, શ્રી સંઘ ઉતરે જામ રે,
 પુરૂષ એક વિકરાળ કુરૂપિ, સામો આવી કહે તાંમરે ૫૮

૫૭-કાષ્ટએ જીવહિ સા કરવી નહિ તેવો પડો. શાંતિક-શાંતિસ્તોત્ર, અંધ
 માણીઓ જીવો અંધનમાં હતાં તે અંધ. ૫૧ કરમ-સંખ્યાયતન-સખાપણું
 ભાવખંધી પર કહેને-કને. પાસે. ૫ લાં હ વપરાતો હતો. રાણીએ
 કહ્યું, કૃપણ-કંજૂસ થઇ મારાથી કેમ બોલાય એમ અણુબોલા રખે જતાં
 ૫૨ કર-હાથ. ખંચો-ખંચી રખો એટલે છુટો ન રાખો. કાહાવિસિ.
 પૂર્વભાષાનું ભવિષ્યકાળનું ૩૫. કહાવીશ-કહેવરાવશે, ૫૪ વ્યવહારીઆ
 નેધારી-વાણીઆ રાણો રાણ-રાણાએરાણા-રાજાએ રાજા જેવાં ૫૫
 ગંધર્વ-ગાયકનગાનારા ૫૬ ચરમ તળાવ-ચામડાનું તળાવ એટલે જલક
 નખાત ૫૭ કુસલે-કુસલતાથી. ૫૮ ઘાટી ઘાટ-એટલે પહાડ પર ચઢતા
 ઉતરવાનો રસ્તો, વિકરાલ (વિન્દવારેનકરાલ-ગિહામણું) અતિ ડરામણું.

સુણ્યો (જો) સુણ્યો રે લોકો ઓણિ યાનિક થિરથાઓ,
મુઝને સમજાવ્યા પાખે. રખેવહીકો જાઓ રે પદ

સુણ્યો સુણ્યો રે લોકો આંચકી

અતિકાલો મસિ-પુજતણિ પરિ, સૂપડા સરિખા કાનરે
આમો નર આયો સિંહ સરિખો, ઢાંત કુહાડા સમાનરે સુ. ૬૦
મોટા સુંડલ સરિખું મસ્તક, પાવડા વીસે નખ દીસે રે
અટહાસ કરે અતિ ઊચું લોક પ્રતિધી બીહાવે રે સુ. ૬૧
નખેરે જનને વિદારવા લાંગા હુઓ હાહારવ તામરે
રાજપુરૂષ સુલટ સ્રવિ આવી, સો બોલાવ્યો શ્યામરે સુ. ૬૨
કુણ તું દેવ અછે કે! દાનવકાં જનને સંતાપે રે
પૂજા દિક જોઈએ તે માગો, જેમ સંઘવીતે આપે રે સુ. ૬૩
સો કહે મુઝ સમજાવ્યા પાખે, પગ જો ભરશે કોઈરે
તો માહરા મુખમાંહી થઈને, યમપુરિ જશે સોઈરે સુ. ૬૪

રાગ રામગિરી

લાણેજને જય રાજ દેઈને ઢાલ ૬

સો પુરૂષની એ સુણી વાણી, થયાં વિલખાં મન
તે સુલટ શીઘ્ર આવીઆ, સંઘવી જિહાં રતન ૬૫

તામ-ત્યારે. ૫૯ સુણ્યો-સુણ્યો. પહેલાં જ ને બદલે ત્ય કવચિત વપરાતો
યાનિક- સ્થાન+સ્થગ થિર-સ્થિર પાખે-વગર વહી જાઓ- ચાલ્યા જાઓ
૬૦ મસિ- પુજ- મેશનો ઢગલો. ૬૧ સુંડલ- સુંડલો- મોટા ટોપલો, પા-
વડો- ખેંચી ટોપલા તગારાં ભરવાનું ઓગર- વીસે- બધા વીસ. અટહાસ
(સં-અટ મોટેથી-હાકા-હરાવું તે) બડબડ હસવું તે. પ્રતિધી પ્રત્યે-
સામું; બીહાવે બીવરાવે. [જીનું ૩૫]; ૬૨ વિદારવા-મારવા, હાહારવ-
હાહાર-ચોકનો ગભરાટ. સુલટ ચોક્કા. શ્યામ કાળા. [તે ઠાળાને
બોલાવ્યો આહવાહન આપ્યું.]

દાનવ દેવ, રાક્ષસ; ૬૫ વિલખાં વિવણુ શૈલપુત્ર, શીઘ્ર જલદી ૬૬

તેણે વાત હુતી તે કહી, યુષ્ણી પચન કુણ્યાં કાન
 સંવાતિ સવિ પરિવાસ્થુ, વિલખા થયો અસમાન ૬૬
 ગિરિનારિ તીરથ જાયતાં, ઉપનો વયે અંતરાય.
 કંઠ હવે કુણ મતિ કેલવી? કીજસ્થુ કિસ્થો ઉપાય ૬૭
 અંતે હવે કોલાહલ ઘણે થાનકે થાનકે વાત
 નાસવા હીંટિ કાયરા, મેહલી સવિ સંવાત. ૬૮
 ત્રામિનિજન કલરવ કરે, મને ઘરે અતિ અંદોહ.

આહા આહા એહવું ઉચરે સાંભરે ઘરના મોહ. ૬૯
 એક કહે હવે પાછા વયો [હો] યાત્રા પોહોતી જાણ
 જીવતો નર જો હોઈસ્થે તે પામે કલ્યાણ ૭૦
 એક કંઠ જ હોઈ તે હોજ્યો, અમ્હ યુષ્ણી શ્રી જિનપાય
 શ્રી નેમિજિન લેટયા વિના, પાછા વલી કુણ જાય ૭૧
 એક કંઠે લગન મંડાવીહ, પૂછીયો જોશી જોશ.
 એક સંઘ પ્રસ્થાનક ગણા, મુહુરત પતિ દીએ દોષ ૭૨

હુતી હતી, (પૂર્વ ૩૫), સુવં સવિ [પ્રવચન નરનો છે.], અસમાન
 અતિશય. ૬૭ જાયતાં જગ્યાં [પૂર્વ ૩૫] ઉપનો હત્યજન થયો; અંતરાય અટકાવ
 ૬૮ હવે થયો; કોલાહલ શેર, ઘોંઘાટા મેહલી મેલી [પૂર્વે હકાર વચ-
 નાં હતાં]; ૬૯ ત્રામિનિજન રતી વગેરે; કેલરવ [સં. કલ, અસ્થુટ
 કરવ, સહુ] અસ્થુટ પવની; અંદોહ-અદેશો, [કા. અન્દીશહ વિચાર,
 બય] ચીતા ગજરાટ; સાંભરે-ચાલઅરિ. વયો-વહો-ચાલો;-વસો-શર
 ૭૧ યુષ્ણી-સ્તવી; કુણ-કાણ. ૭૨ લગન મંડાવતા [જ્યોતિષમા] મૂ-
 હુન કરાવવું-લેવું, સમયની ઇચ્છાનીષ્ટતા જોવી. પૂછીયો-પૂછા (પૂર્વ ૩૫)
 પ્રસ્થાનક-નીકળવું તે.

સંઘવી સાહસ આઢરી, તેડીઆ જન મધ્યસ્થ
 જઈ પ્રીછવો એ પુરૂષને, શુભ વચન કર્યો સ્વચ્છ ૭૩
 એક કહે તે કીચ્છએ, દીવે માગે જોહ,
 સુપરિ કરી સંતોષીએ, રાખીએ પડતી રેહ ૭૪
 સાં પ્રેતતણું જઈ પુછીઉં, પ્રીછવી વિનય વચ્ચ
 તે કહે સાચું સાંભલ્યો, એણિ ગિરિ રંહા નિસિદ્ધિ ૭૫
 સ્વામીએ છું આ ભૂમિનો, હું દેવ રૂપે વાણિ
 તુમ્હ સંઘનો પ્રધાન માણસ એક આપો આણિ ૭૬
 પછે સહુ સંઘ નિર્ભય થઈ એણિ પાંચે પોહાચે ખેમિ
 એ કથન જો નહી માનસો તો ભેટસ્યો કિમ નેમિ ૭૭
 સો રતન સંઘપતિ એહવો સાંભલી સમાચાર
 શ્રી સંઘ એસારી કરી બાલ્યા એ સુધિચાર ૭૮

રાગ વેરાળી (તાલ જયત ૪ પ્રા.)

એ ઢાલ ૭

(ઢાલ વેલિનો કહો પ્રભુ મુઝ છે કોડ બહુ તોરો, એ દેશી જ ધ પ્રત)

રતન સંઘપતિ કહે સંઘને વચન એક અવધારો

એણિ થાનકે હું રહિસિ એકલો તુમ્હે જઈ નેમિ જુહારો ૭૯

૭૩ તેડીઆ-તેડયા-બોલાવ્યા; મધ્યસ્થ-તટસ્થ-પચ; પ્રીછવો-પુછી
 [પૂર્વ શબ્દાર્થ મુજાત્. પૂરૂ-પૂછવું] હાલ પ્રીછવું એનો અર્થ સમજા-
 વું; જાણવું, જાણખવું એવો થાય છે. કર્યો-કર્યો; સ્વચ્છ-ચોખ્ખો;
 ૭૪ સુપરિ-સારી રીતે; રેહ-રેખા રેહ પડતી રાખવી-જતી આપર ઉગા-
 રવી; ૭૫ સાં તેમણે-તેઓએ પ્રીછવી-પૂછા કરી; સાંભલ્યો-સાંભળ્યો-સાં-
 ભલ્યો; ૭૬ પ્રધાન-મુખ્ય ૭૭ નિર્ભય-બીકવગરનો; ખેમિ-સેમે કુશળતાથી;
 ૭૮ અવધારો-લક્ષમાં દેયો; રહિસિ-રહીસ [પૂર્વશ્પ] ; જુહારો-પ્રભુમકરો

અચિર કલેવર આજ સંઘને, કાળે જો નહીં આવે,
 તે એણે પાંદે કિર્યુ' નીપજસ્યે મુજને એહવું ભાવે ૮૦
 રાણીજયા ગણિત સઘલા કહે શેઠને તામ
 ચિરજીવો નરરતન તું, એહ અમહારં કામ ૮૧
 સ્વામિ ! આપણા કરમે (કેરે) કાળે, તૃણુ જિમ તનુ તોલીજે
 વૃત્તિ અમારી અઘો ભોગવું તે ઓસિકલ કીજે ૮૨
 તવ સાધર્મિક કહે સુ શ્રાવક, સુણો સંઘપતિ વાત
 જેણી નારે રતન કુખે તું ધરિઓ, ધન ધન તે જગિ માત. ૮૩
 સહસ લક્ષનાં ઉદર ભરો તુમહે આસ્યા સહુની પૂરો
 માન દીએ પૃથ્વી પતિ મોટાં, ગુણ નહીં એક અધરો ૮૪
 અમહે ભુમંડલે ભાર કરેવા. અવતરીઆ જગિ જાણો
 અમહારા એહ અસાર કલેવર, સંઘતિણે અપ આણો. ૮૫
 મદન પૂરાણ સિંહ અંધવ એહું, કહે બાહજી સુણીએ,
 વડ અંધવ નું પુન્ય અઘારે, ઠામે પિતાને ગુણીએ ૮૬

૮૦ અચિર-અચિર કલેવર-દેહનું પિંડ, કાળે-માટે એણે-એનાથી
 કિર્યુ-શું કેતું; ભાવે-ગમે. ૮૧ રાણીજયા-શુદ્ધ ક્ષત્રિયખીજના;
 ગણિત-અઘાદુર પૂરક; ગ ધ ય ચિરજીવો-નરરતનતું; ૮૨ આપણાકરમે-આ-
 પનાં કામને; તૃણુ-અક તનુ' શરીર; તોલીજે-લેખીજે; વૃત્તિ-નોકરીની
 આપક; ઓસીકલ-ઓસીગણ-ઉપકૃત.

૮૩ સાધર્મિક-શ્રાવકનું વીશિષણ-એટલે સમાન ધર્મવાળા, ધન-
 લભ્ય, જગિ-જગમાં ૮૪ સહસ-સહસ-હજાર; આસ્યા-આશા; પૃથ્વીપતિ-
 રાજા, ૮૫ કરેવા-કરવા [પૂર્વરૂપ]; અમહારા-અમહારાં-અમારા (સ.
 એ પુર્વે) હું વિભક્તિના પ્રત્યક્ષ તરીકે વપરાતો હતો-લેજ પ્રત્યક્ષ અરહતી

પિતા તણે આધીન પુત્ર જિમ, તુઠા અઠે દાયા તુઠારા,
 તુઠા વિયોગે સૂના સંસાર, તુઠા કુટુંબ સિલુવાય ૮૭
 આગે રામ આગલે લખમણે, તુણ જિમ તોડ્યા પ્રાણ,
 કાજ એહ અઢને મિરિ સોપો, તુઠા ને કુશલ કલ્યાણ ૮૮

એ હાલ ૮

રામ મારણી. પ્રીટિ રાખે રે પ્રાણ આધાર,

પ્રીટિ સંભલો રે પ્રાણ આધાર, પ્રિયા પદમિની ભાગે રે
 તુઠા પાખે રે કુણ પ્રતિ નારી, અઢા ભવને કુણ રાખે રે ૮૯
 કુણ નાખે રે એકલી બાળ, પ્રીયા પદમિની ભાગે રે એ આંચલી
 તુઠા વિયોગે એકલી અબલા, કિમ એહ મિરી નિરવાર રે
 કેત વિના કામિનિને સઘલે સૂનો એહ સંસાર રે ૯૦ પ્રિ.
 વાલંભ તણે વિયોગે વનિતા, જનમ કુરંતા બચ રે,
શરીર શોભા તે સયલ કારિમી ભૂપણ કૃપણ થાય રે. ૯૧ પ્રિ.
 નિપુણ સુણો નર વિણ નારી ને, મોડે બનેક કલંક રે,

અહ નિશિ હુખ-નીસાસા એહલે, દીન બાપડી રોકે રે. ૯૨ પ્રિ.

ભાપામા પ્રચલીત છે. તીણે-તેણે ગુણીએ-ગણીએ લેખીએ અઢારે-અ-
 મહારે-અમારે પૂર્વે સર્વનામોમાં હ વપરાયો હતો તેનાં દૃષ્ટાંત ઘણાં છે.
 લખવામાં હા યા મહ એમ બેરીત હતી. બુચો ત્યારપછીની કહી. ૮૭
 આંધીન-વશ. ૮૮ આગે-અગાઉ આગલે-પાસે-સંયુખ; મિરી-શીર-માથે
 ૮૯ રાખે-રક્ષાકરે-સાયવે ૯૦ બીરી-બરે-બેર ૯૧ વાલંભ-વલ્લભ-વાલમ
 -પતી વનીતા-સ્ત્રી શરીરશોભા-પ્ર૦ સયલ શોભા સયલ-સકળ-અધી કારિમ-
 (સં. કૃત્રીમ)-મૂત અર્થમાં કૃત્રીમ-અનાવડી. હાલ આ અર્થમાં અ
 શબ્દ વપરાયો નથી તે વીચીત્ર-અદ્ભુત સુંદર એવા એવા અર્થમાં હાલ
 વપરાય છે. ભૂપણ-શોભા આપતાં એવા ઘરેણાં દુપણ-દોપ-મોડબાપણ
 નીપુણ- [સં] ચતુર; દીન-લચાર; બાપડી દવાનગી, રોક ગરીબ.

પીહરે ને સાસરે પનોતી. પ્રીયુ વિણ મુહુત ન લહીજે રે
અમુકન બાણી સન્મુખ વર્જે લોકિક રંગ કહી જે રે. ૬૩ પ્રી.
પતિ-આપીન સદા કુલનારી, પતિ બાવે પરલોકરે

પછે જીવતી તે પણિ મૃતસમ પુરી પ્રીતિને શોકે રે ૬૪ પ્રી.
એ ઉપસર્ગે સારિસુ [સ] હું સ્વામી, તુલને કુશલ કલ્યાણ રે
તુલના અવર સુંદરીવર વરજે (યો), હું તો તુલ પગ
ત્રાણ રે. ૬૫ પ્રી.

કૌમલ સુત કહે સુણો પીતાજી, અહીં સુતરૂપે રણીઆરે
જે સુત અવસરે કાજ ન આવે, ઉદર-કીટક તે ભણીઆ રે
૬૬ પ્રી.

તોત! સાંભલો રે સાચી વાત કૌમલ સુત ઇમ ભાષે રે-આંચલી
મુઝને એહ પલાદાંતને આપી, તુલે સંઘ લેધ પોહાંચો રે
જનક જુઓ એણીવાતે જુગલું, રણે કોઇ ચિતે સોચો રે-૬૭ તાત
અંધવ બેહુ પ્રતે તવ સંઘલી, નીતિ યુગતિ [વાત] સમઝાવી
સંઘ સકલ સાંચરતો કીધો, સઘલી શીખ ભલાવી રે. ૬૮ તાત.

૬૩ પીહરે-પીવરમાં- પનોતી સર્વ વાતે ભાગ્યશાલી હોય તેવી સ્ત્રી; શુભ
સૂચક; મુહુર્ત મહાત્મ [પુર્વરૂપ]; અમુકન અપમુકન વર્જે તજે, લોકીક
લોકમાં; કહીજે કહેવાય.

૬૪ સદા-હંમેશાં; કુલનારી-સારાકુટુંબની-આનંદાન સ્ત્રી; પ્રીતિ-
પ્રિયુ-પતિ ૬૫ ઉપસર્ગ-ઉપદ્રવ-પીગ-દુઃખ, સારિસુ-સારીસા [પુર્વરૂપ]
સુંદરીવર-ઉત્તમ સુંદરી-નારી, વરજે-વરણજી; પગલાણ-પગરખું. સુત-
પુત્ર; રણીઆ-ઝણવાળા-કરબદાર. ઉદર-કીટક-પેટનાકીડા ભણીઆ-
બોલાયા-કહેવાયા. ૬૭ મુઝને એહ પલાદાંતને આપી-તેને બદલે મુઝને
એટલા દિન આપી-એ ગ-ધ પ્રતમાં છે પલાદાંતને-પહેળા દાંતવાળાને;
જનક-પિતા; જુગલું-ગોળ, કોચો-કોચકરો-અપ્રસાસ કલો; નીતિ-પરસ્પર
વર્તવના નીયમ; યુગતિ-જુગતિથી આસા ન પત્યવ છે તે કરણ તૃતીયા
છે. સાંચરતો-ચાલતો; શીખ-શીખામણ; શીખ ભલાવી-સઘળી જાતની

રાગ રામગિરી.

ઢાલ ૬

(વાલ જ્યોત, પંચક નિદ્રાકુ જે જીત્ત જિત તોરે એ રમી, ૫ પ્રત)

લુગ્મો લુગ્મો પ્રેમ સેનુ' જે સંઘ ટાળે સાહસિક

આપણે અંગે આગમ્યું જે મનમાંહિ નીરખીક. ૬૬

તણે જણા તિહાં કણિ રહ્યા દે, પતિ પત્ની મુત્ર દે

અવર સનેહ થયા પ્રારિભારે, લુગ્મો વાલ વિચિત્ર દે ૧૦૦

તણે જણા તિહાં કણિ રહ્યા દે,

સંઘ સહુકો સાંચરે દે, કરી પાશુ' નિહાલેરે

તણે શ્રાવણ લાગીઓ દે, કણિ કિંચિ ન આલે દે ૧૦૧ ત્ર.

શરણુ શ્રી નેમીનું આદરી દે, અનશન સાગાર દે

સંઘપતિ ધીર ઘર્ષ રહ્યારે, સો કરે ફેતકાર દે ૧૦૨ ત્ર.

કુશ માંહિ લેઈ ગયો દે, રહિઓ ફંધા દાર,

સિંહને નાદ સોર કરે દે, બીકાવે અપાર ૧૦૩ ત્ર.

શીખામણ રૂપે લલામણ કરી. ૯૯ સાહસીક-નિહાસ-જોખમ ખેડનાર.

આપણે પોતાને (પુર્વરૂપ) અંગે શરીર ઉપર આગમ્યું-આગમ્યું માથે

લીધું જોરી લીધું એટલે પોતાને માથે લગી લીધું નિરખીક-ખીક વગરના

૧૦૦ તીહાં કણી-તે સ્થળે અવર-ખીખ; કરીમા-કરીન (મુત્ર અર્થ)

તણે શ્રાવણ લાગીઓ-અંગે શ્રાવણમાત ઉભરયો એટલે અમુક આપ્યા

કુશી-કોઈ કોપી કોચિદપિ કષ્ટપણ; ૧૦૨ અનશન-અનાહાર આહારનો ત્યાગ

સાગાર-આગાર એટલે નીયમ સહીત અથવા સાગાર એટલે શ્રાવકનો, સો

તે (રાક્ષસ); ફેતકાર ત્ર. ફેતકાર, બીહામણા ૯૦૯.

૧૦૩ ફંધા-ફંધા ફંધણુ કુર્ચ સિંહને નાદ-સીક જોવા નાદ એટલે અવાજથી.

ક્રોમલ સુત પ્રિયા પદ્મીનિ રે, ધરે કાઉસગ્ગ બ્યાન,
 કંત જવ કષ્ટથી છુટસે રે, તવ કરસુ અન્નપાન ૧૦૪ ત્ર.
 અહવે રૈવત પર્વતે રે, બન્ને ખેત્રપાલ સાત
 અખાઈને વંદવા રે, તેણે સુણો ઉતપાત. ૧૦૫ ત્ર.
 તેણે જઈ અખા વીનવી રે, કુર શબ્દ સ્થા વાગે રે,
 પર્વત એક અતિ ઘરે રે, ન હીડું ઇસ્થિ આગે રે ૧૦૬ ત્ર.
 દોષક મહાંત પુરવને રે ઉપદ્રવ કરે હુ
 જાને અખાઈ નિહાલિઉ રે, હીડું સંઘપતી કષ ૧૦૭ ત્ર.

શગ સામેરી, જયમાલાનાં ઢાલ ૧૦

(રે કાજરીયાં સકલ હવે સાર એ દેશી ગ-વ-પ્રત)

અખાઈ બાણી એ વાત, ખેત્રપાલ સાથે લેઈ સાન,
 તેણી થાને ઉછક આવે, સો પ્રેતરૂપીને બોલાવે. ૧૦૮
 ક્રોમલ સુત પદ્મીની નારી, કાઉસગે હીઠા સુવિચારી.
 તે ઉપરી કૃપા સુલગતી, ઉપની અખાઈને ચિતી ૧૦૯
 પ્રેતરૂપી પ્રતી ઈમ ભાખે, તું કવણ રહીઓ મતીપાખે;
 હુ નામે દેવી અખાઈ, એ ખેત્રપાલ માહરા સખાઈ. ૧૧૦

સાર પ્રત રે રે, સાર સાર મોટા સાદ. ૧૦૪ કાઉસગ કાઉસગે શરી-
 નું બાનસુતી માનસીક બ્યાનમાં તખ્તીન રહેપુતે જવ પદા લ્યારે
 તવ તલ ત્યારે ૧૦૫ રૈવત ગીરીનારુ બીલુ નામ-સુણો-પ્ર. સુણો.
 ૧૦૬ કુર શબ્દ સ્થા વાગેરે પ્ર. કુર કુર શબ્દ સા વાગે ધણહો ગ. ધ
 પ્રત. ઘડે પ્ર. પડહો હરપુ અહુ ૧૦૭ મહાંત મહાંત ૧૦૮ તેણી થાને
 રે સ્થાને ૩૦૯-ઉ-સુક-આહર. પ્રેતરૂપીને-સુત ભેગ રૂપરાણને સુલગતી
 સુસસુચક મ નલ ઉપની-ઉપણ. ચિતી-ચીતમા. સખાઈ-મીત.

નૈમી ચરણે વસું હું સદાઈ. એ સાધમિક મુજ થાઈ.
 સંઘપતિ રાણું મેં એ બુઝી, હોઈ શક્તી તે મુજસું બુઝી. ૧૧૧
 તવ સો [પ્રેત] ઘણું થયયરીઓ. યુદ્ધ માંડે સો ડોષે ભરીઓ.
 તવ ચરણે અંગાઈ ધરીઓ. શીલા સાથે આદલવા કરીઓ. ૧૧૨
 એતલેં સો સંવરી માયા, સોવન સમ ઝલકતિ ડાયા,
 આભરણે સંપુરો હેવ, થયો પ્રગટ વૈમાનિક દેવ. ૧૧૩
 સંઘપતિ સિરી ઉપરી તામ, પુષ્પવૃષ્ટિ કરી અભિરામ,
 કહે તું ધન ધન વિવહારી, ધન ધન તુજ સુત એ વારી. ૧૧૪
 જવ ગુરુમુખે લીધાં તેં નીમ, મરણાંત લગે કરી સીમ,
 અમી ન સકયો તે પર સિદ્ધિ, તુજ ચિત્ત પરીખા કીધી. ૧૧૫
 તું સૂધો સમકિત ધારી, તેં દુરગતિ દૂરે નિવારી.
 લણું ચિત્ત રાણું તેં ઠામી, તુલ્યને વ્રહા શ્રી નેમિ સ્વામી. ૧૧૬

૧૧૧ રાણુ રક્ષા કરે, બુઝી-ગણી હોઈ-હોય, મુજસું-મારીમાથે; બુઝી-મુજ
 યુદ્ધકર ૧૧૨ સો તે; તવ ત્યારે; શીલા પથ્થર; આદલવા-પળાડવા.

૧૧૩ એતલેં એટલે, સંવરી-સંકેલી; માયા-કપટી રૂપ. સંપુરો-સંપુર્ણ
 હેવ-હવે; વૈમાનિક-દેવતાના અક પ્રકાર-વીમાનવાળા દેવતા, બુઓ-પંચ-
 મ કલ્પ પર ટીકા, કડી ૩૨૦. ૧૧૪ પુષ્પવૃષ્ટી પુષ્પનો ઉપરથી વરનાદ,
 અભીરામ-સુંદર, વીવહારી-વ્યવહારી-વાણીઓ, વારી-ગઈ બહીતારી. ૧૧૫
 મરણાંત મરણના અંત સુધી. સીમ-સીમા-મર્યાદા, પરસીદ્ધી-વિખ્યાતી
 પરીખા-પરીક્ષા. ૧૧૬ સુધો શુદ્ધ સમકિત કમ્પકતવ. સત સચ્ચા પદ્મમેલો
 ભેદ ત્રીવેક-અથવા શુદ્ધદેવ-ગુરુ ધર્મમાં અદ્ભુત શક્તિ, નીવારી-ટાણી રાણું
 પ્રત રાખ્યું ઠામિ-ટોકાણે-ચીત્ત ટોકાણે રાણું એટલે ત્રિયા નિત રાણું

ધન ધન એ તાહરી કલત્ર, પુણ્યવંત એ તાહરા પુત્ર,
 ધન ધન દેવી અંબાઈ, જેણું સામી ભગતિ નીપાઈ. ૧૧૭
 હું કુઝ કરું મન સૂધે, તો કુણું ન ચાલે સુધે.
 પણિ કીડા માત્ર એ કીધું, તુંજ સાહસ-પારણું લીધું. ૧૧૮
 મણી મોતી વૃષ્ટી ઉદાર, સંઘપતી ઉપરી કરી સાર,
 સંઘમાંહિ મૂક્યા તેણીવાર. વરત્યો સઘલે જ્યજ્યકાર. ૧૧૯
 રાગ દેશાલ ગ ધ પ્રત.

એ કરજોડીને જીન પાએ લાણું-એ દાલ ૧૧
 સો સુરવર સુરલોકે લાવે. અંબાદિક નીજ હામે સિધાવે.
 સહુ સંઘ દૈવત ગિરિ આવે. સોવન કુલ મોતી યદે વધાવે ૧૨૦
 અતિ ચિત્તશયુ શુભ ભાવના ભાવે તલહટીએ ઉપગરણુ તે ઠાવે
 જીન મુખ જોવા ને ઉત્સુક થાવે. શ્રી નેમી ભેટીને પાપ શમાવે ૧૨૧
 ધોતી પહરી થઈ નીર્મલ અંગે સ્વાત્ર મહોચ્છવ કરિવા સુસંગે
 બાવીઆ મુલ ગભારામાંહી સ્નાત્ર કરે જલ પ્રબલ પ્રવાહિ ૧૨૨
 સંઘમાંહી નહી શ્રાવક પાર. તેણુજબહુ વ્યાપી પાણી તણી ધાર.
 તવ તીહાં એક અસંભમ હોઈ. લેપમમ બીંબ ગલી ગયુ સોઈ ૧૨૩

સૂત્ર-પુણ્યવા-રાજી થયા. ૧૧૭ કલત્ર-સ્ત્રી; સામી ભક્તિ સ્વામી (સ્વધર્મી)
 પ્રત્યેની ભક્તિ ૧૧૮ જો હું શુદ્ધ મનથી કુઝું-પુદ્ધ કરું તો કાઈ મને
 હાજી શકે નહિ; કીડામાત્ર-માત્ર રમતને ખાતર ૧૨૦-સુરવર-ઉત્તમ દેવ.
 ૧૨૧ તલહટીએ ઉપગરણુ તે ઠાવે-તેને બદલે ઉપગરણુ સહુ તલહટીએ
 સંઘાવે-એવું ગ-ધ પ્રતમાંજે. ઉપગરણુ-ઉપકરણુ-સામગ્રી-તલહટી-પર્વતની
 તલેટી, ઠાવે-સ્થિત કરે-મુકે. મરાંઠીમાં કેવ ધાતુ વપરાયછે, શમાવે-શાંત
 કરે-રાજે ૧૨૨ સ્નાત્રમહોચ્છવ-પ્રમુખપ્રતિમાને સ્નાત કરવાને લગતો મહોટો
 ઉત્સવ. સુસંગે-સારા પરિવાર સહિત. ગભારા-ગભાઈ ૧૨૩ અસંભમ-
 અસંભવ, લેપમમ-માત્રીના લેપન.

સંઘ સદુ તવ હૃદયે વીશન્તઃ ખેદ ધરે ધણે સંઘવી જ્ઞાન.
 ધિગ મેં આશાતના કીધી, અણુજાણેતીરથ બ્રહ્મ કીધાંએણુઠામે. ૧૨૪
 હવે હું આરોગિસ તો જલઅન્ન, જે હામિ થાપિસિ ખિંબજતન
 મનસાથેં ઈમ આખડી કીધી, સંઘ લલામણુ બાઇને કીધી ૧૨૫
 અવર અધ્યાત્મ સઘલું છોડે, આપણું તપ કરિયા મહે
 સારિ હયા ઉપવાસ જિહ્વારે, અંખાઈ પરતખિ આજ્યાં તિહ્વારે ૧૨૬
 કંચન ખજાનક નામે સુચંગ, ઈદ્ર નિર્મિત પ્રાસાદ ઉત્તંગ
 તિહાં સંઘવીને અંખાઈ ડોહ આવે, જિનવર ખિંબ તે સકલ
 જુહારાવે. ૧૨૭

શ્રી નેત્રિનાથ યદા વિદ્યમાન, કૃષ્ણ વિનિર્મિત ખિંબ પ્રધાન
 કંચણ ખજાનક પ્રાસાદ માંહી, તે સર્વિ હરણિ વંદ્યા રતન
 સાહિં ૧૨૮

સોવન રતન રજત મણિ કેરા, ખિંબ અઢાર અઢાર ભલેરા
 બિહુસરી ખિંબમાહી ગમે જેહુ, અંખા કહેડ્યો અહિં યદી
 તેહુ ૧૨૯

૧૨૪ વિવન-વિષણુ-વિલખો, કાંસીહીન-શોકાતુર, ધિગ...એ કડીને
 કહેલે ગદ્ય પ્રતમા એમછેકે ધિગ ધિગ મેં આશાતના
 નાણુ. અગણે તીરથ બ્રંશ કીએ એણુ હાણુ આશાતના-
 અપવિત્રતા, દોષ, અણુજાણે-અગણ્યાં ! બ્રહ્મ-દુષિત, ૧૨૫ ખિંબજતન-
 રતનું ખિંબપ્રતિમા, આખડી-ખાખા નિયમ, ૧૨૬ અધ્યાત્મ-આત્માને
 (આત્મને-પોતાને) લગણું છોડે-છોડીએ, આપણું-પ્રાં આપણુ-
 પોતાની મેળે. જિહ્વારે-જ્યારેનું પૂર્વરૂપ, પરતખિ પ્રત્યક્ષ-સાક્ષાત્કાર, તિહ્વારે-
 ત્યારેનું પૂર્વરૂપ. કંચનખજાનક-સોનાના જેવું-તે વિશેષ નામછે. સુચંગ-
 મણિ સુંદર નીર્મિત-અનોવેલો, પ્રાસાદ-મહેલ જેવું મંદીર ઉત્તંગ-ઉંચું.
 ૧૨૮ સોવન કેરાનિપદલે કંચ પ્રતમા સોવન રતની રજત રીંગ કેરા એછે.

ચચાનું ખિંબ લેવા મતિ કીધી, આપણા નામની કલિયા પ્રસિદ્ધી
સિખ સુમતિ દીએ તવ અંખાઈ, આગલે કલિયુગ વ્યાપસે

લાઈ ૧૩૦

હોઈ હસે અતિ લોલી વિલમ્બા, તેહ આગલે નહીં છુટે એ પ્રતિમા
પાપાણુ ખિંબ લીએ તે માટે, સંઘપતિ કહે કિમ આવસે, વાટે

૧૩૧

અચેરે તાંતણું વીંટી ચલાવે, મારણે એણિપરિ મૂરતિ લાવે,
એ ફરી એસ્યો ને કરસ્યો વિલમ્બા, તે તિહાંકણિ રહસ્યે

એહખિંબ ૧૩૨

એહ સીખામણ ચિત્તે ધારે, ક્યમ પાપાણુનું ખિંબ લેઈ,
કેતલી ભુમિકા મેહલી આવે, સંઘપતિ રતન વિરમય તવ

પાવે ૧૩૩

આવે કે નાવે એ વાટ પિચાસે, ઇચ્છું વિમાસીને પુઠે બિહાસે
તતખિણુ ખિંબ તિહાંથી ન હાસે, પ્રાસાદ રચના તિહાંકણિ

ચાસે ૧૩૪

તેણે હામે પ્રસાદ કરાવ્યો, સંઘ ચતુર્વિધને ચિત્તે બાવ્યો,

આજ હગિં તેણે હામે પૂજાએ, દરસણ દેખી દુરીત પલાઈ ૧૩૫

ખિહુતરી-એતેર. ૧૩૦ આપણા-પોતાના સુમતી-સારી બુદ્ધિતાળી ૧૩૧

હસે-પ્રસસ્યે લોલી, લોણુપ-લાવયુ; છુટે-છુટી રહે ૧૩૨ પાપાણુ-પથર;

વાટે-રસ્તે કેમ આચરે? કારણકે પથરતી એડલે ઉપાડી મુરકવ. ૧૩૨,

ફરી-પ્ર પુઠિ. ૧૩૩, કેતલી-કેટલીક; ભુમિકા-જમીન, ૧૩૪ વીચાલે-વચમાં;

વિમાસીને અંદેશમાં પડીને; તતખિણુ...હાલે-તે અહલે મ-વ. પ્રતમાં થયું-

ચિર ખીંબ જહાં ચીત મહાલે! એમ છે. હાલે-ચાલે [પૂર્વરૂપ હજુ કાઠી

ચાકમાં વપરાયછે,] ૧૩૫, દુરીત-પાપ; પલાઈ-નાસે.

૧૨૮

રતન શ્રાવક રતન શ્રાવક રતનમય જોઈ

પૂરણ પ્રતીજ્ઞા જોણે કરીએ, સકલ દેવે પારણે પોહોતો

અમંબાઈ સાહસ લગે સંઘમાંડી થાપ્યો સમુહોતો.

વર પ્રાસાદ રચાવીએએ, શ્રી ગિરિનારિ ઉદ્ધાર,

નેમિ જિણેસર થાપીઆ, વરત્યો જય જય કાર ૧૩૬

ઉલાલાની ઢાલ | રાગ ધન્યાસી-અતિશય સહજના ચ્યાર-એદેશી

અધ પ્રત, તથા બતવડ સમરા ઉદ્ધાર-ધપ્રત,

ઢાલ ૧૨

પૂરી પ્રતિજ્ઞા એ ઈમ, સૂઢા સાચવ્યા નીમ

ધન ધન સાહસીક સીમ, વ્યય કર્યા સોવન લીમ ૧૩૭

ચાચક વાંછિત પૂર્યા, દારિદ્ર દુણિઆના ચુર્યા

તીરથ ધાપના કીધી; ત્રિભુવન કીરતિ લીધી ૧૩૮

વલતાં સંઘસ્યું ભાવ્યા, સેતુજય ગિરિ આવ્યા,

ઋષભ જીણેસર વાંઘા, પાતિક મૂલ નિકઘા. ૧૩૯

વિવિધ પરિ દ્રવ્ય વહેર્યાં, સુકૃત તણા તરૂં સીર્યા,

તીરથ અવર અનેક, વંઘા ધરી સુવિવેક ૧૪૦

અરથ અપૂરવ સાચાં, આપણે નગરે પધાર્યા,

સાહમા આવ્યા રાબં, બહુત કરાવે દીવાબં. ૧૪૧

૧૩૬ પારણે પોહોતો-પરીક્ષામાં પાર ઉતર્યો, સાહસજગે-સાહસથી સમુહોતો સમહત્વ-પ્રતીજ્ઞાવતો ૧૩૭, કરી-પ્રણું કરી લીમ-એકઠો સમુહ, સોનાતું લીમ થત ગયું એમ કાઠીયાવાડમાં વપરાયેલું, ૧૩૮ વલતાં-પાછાં આવતાં; નિકઘા-કાપ્યા. ૧૪૦ પરી-રીતે તર-ઝાડ, ૧૪૧ અર્થસામાન્ય-ફૂત ફૂલ થયા, બહુત-બહુ પ્રિહોત એ હિંદુસ્થાનીમાં વપરાયેલું; દીવાબં-લીલા? - ધામધુમ?

ધરિ ધરિ મંગલ વૃદ્ધિ, કુશલ કલ્યાણ સમૃદ્ધિ.
 સામી વત્સલ કીજે, સુકૃત ભાર ભરીજે, ૧૪૨
 રતન સરિખો એ રતન, ધર્મ તણો કરે ચતન,
 ચંદ્ર સૂરિજ લગે નામ, જેણે રાખું અભિરામ. ૧૪૩
 તીરથ શ્રી ગીરિનાર, શ્રાવક રતન એ સાર,
 થાપી શ્રી નેમિ મૂરતિ, આજ લગે એહ કીરતિ. ૧૪૪
 અતિથર લખમી છે એહ, પામી વય કરે જેહ,
 કૃપણ પાણું મનિ નાણે, તેનો જશ જગત્ર બાણે, ૧૪૫
 ભરતાદિક હવા સંઘવી, આજ નહીં કદિ તેહવી,
 પામ્યા સાર એ વાવો, તેહની ભાવના ભાવો. ૧૪૬
 શ્રીશેત્રુજ ગિરી સાર, ભરતનો પ્રથમ ઉદાર,
 પંચ પાંડવ લગે જોઈ, સો પણિ ગિરિનારિ હોઈ. ૧૪૭
 મહાત્મય શેત્રુજ માંહી, એહવું દીસે છે પ્રાહી,
 રતન શ્રાવક અધિકાર, જીરણ પ્રગથે છે સાર, ૧૪૮
 શ્રીજન શાસન દીપક, હુઆ કલિકાલ જીપક,
 શ્રાવક અવર અનેક, કુંણ કહી બાણે છેક, ૧૪૯
 સિદ્ધરાય જેસિંગ-મહેતો, સાજન મંત્રી ગહગહતો.
 સારી સોરઠ-કમાઈ, બાર વરસ ઉધરાઈ. ૧૫૦

૧૪૨ સામીવત્સલ- સુકૃધર્મી વાત્સલ્ય, તેજસ્વ સહધર્મીને જમણ
 આપવામાં દુઃકર્મમાં વપરાયછે, ચતન-ઉદ્યોગ. ૧૪૫, વય-વયય.
 અર્થવું. કૃપણપાણું-લોભીપાણું તાણે-લાવે નહિ. જગત્ર-જ
 ગતય-વજુજગત. પામવા માટે એ વાવો, ૧૪૭ ગિરીસાર-
 પ્રગિરીનાર. ૧૪૮ પ્રાહી-પ્રાય-સંભવીત રીતે અધિકાર-વર્ણન-વિષય, જીર્ણ-
 પ્રગથ-સુશો રતન જેખર સુનિવૃત ચતુર્વિંશતિ પ્રગથ. ૧૪૯ શાસન-ધર્મરાજ્ય
 દીપક-દીપાવનાર; જીપક-જીતનાર, છેક-સંપૂર્ણ અંત સુધી-છેડાકળી. ૧૫૦
 સિદ્ધરાજ જેસીંગ-ગુજરાતનો પ્રસીદ્ધ રાજા. સં. થી મુધી પાટણ
 રાજધાનીમાં ગુજરાતની ગાદીપર; મહેતો-મંત્રી પ્રધાન, સાજનમંત્રી-સ-

તે દ્રવ્ય રેવતી વરીઓ, નેમિ પ્રાસાદ ઉદ્ધરીઓ
 સો સિદ્ધરાયે વખાણો, જસ સચરાચરે જાણો, ૧૫૧
 શ્રી વસ્તુગ તેજપાલ, મંત્રી-મુગટ કૃપાલ,
 શ્રીજીન ધરમ દીપાવ્યા, પટદરશન મનિ જાવ્યા, ૧૫૨
 શ્રીશેત્રુંજ ગિરિવરિ, કોડી અઢાર તે ઉપરિ,
 છત્રુ લક્ષ પ્રસિધ્ધુ, એટલું દ્રવ્ય વ્યય કીધું, ૧૫૩
 શ્રીગીરિનારિ એ બાર, કોડી એંસીલાખ સાર,
 અર્બુદ લુણગ વસહી, ત્રિહીપન્ન લાખ બાર કોડી કહી, ૧૫૪
 એકસો ચોત્રીસ ચંગ, જૈન પ્રાસાદ વિતુંગ,
 એ સહસ ત્રણિસે સાર, કીધા શુરણ ઉદ્ધાર, ૧૫૫
 શત નવ ચોરાસી વિશાલા, કીધી પૌષધશાખા,
 કોડી અઢાર ધન લાવ્યા, જૈન ભંડાર લખાવ્યા, ૧૫૬

જનનમંત્રી ગહગહતો-શોભતો, ૧૫૨ હમાઇ-આવદાની, ઉપજા-ઉવરાઇ-
 ઉવરાણી-ભેગીકરી; ૧૫૨ વરીઓ-વ્યય કયું-અચ્યું; ઉધરીયો-ઉદ્ધાર કર્યો,
 જીર્ણતી મરામત કરી, વખાણો-વખાણ્યો. શાખાશી આપી, જસજસ.
 અચરાચર-ચર એટલે સજીવ અને અચર એટલે જડ એ સર્વ સહીત
 એટલે સર્વ; સર્વત્ર, વસ્તુગ-પ્રસીદ્ધ વસ્તુપાલ મંત્રી. ગુજરાતના વાઘેલા
 રાજા લવણપ્રસાદનો મંત્રી સ્વર્ગગમન સં. ૨૨૯૮ પદ્ દર્શન-છદર્શન. તેનાં
 નામ બોદ્ધ, નૈયાયિક, સાંખ્ય, જૈન, વૈશેશિક, અને જૈમીનીય-જુઓપદર્શન
 સમુચ્ચય. ૧૫૪ લુણગવસહી-લવણ વસતી- પોતાના સ્વર્ગે મયેલા ભાષ
 લુણીગતા શ્રેય અર્થે અર્બુદ એટલે આખુ પર્વત ઉપર જીનપ્રાસાદ બધાવ્યો
 તેતું એ નામ આપ્યું. ૧૫૬ પૌષધશાખા જ્યાં પૌષધ, પોસહ-પોસો. આપતે
 આવકો આખોદીનને રાત સર્વ પ્રવૃત્તિ તજી અપવાસ કરી ઉપાશ્રય યાધર્મ
 સ્થાનકમાંજ રહી ધર્મક્રીયામાં ગાળવાનું વ્રત તે પૌષધછે, જે શુભ કરણીથી
 આત્માના સ્વાભાવિક શુણે નામે જ્ઞાન, દર્શન અને ચારીત્ર આદિને પ્રદિ

દાંતમય દીપના ઉચ્ચ, સિંહાસન શતપંચ,	
બદરમય સંભાસરણુ, પાંચસે પંચ શુભકરણુ,	૧૫૭
સળ્વા લાખ બિંબ ભરાવ્યાં, સુરિપદ એકવીશ થપાવ્યાં	
સ્વામીવછક વરસમે ખાર, સંઘ પૂજા ત્રિણી વાર,	૧૫૮
શરવાલે ત્રણિસે દોઢી, સાતસે બ્રહ્મશાલા જોઈ,	
કાપાલિક મઠ એતા, સહિસ જોગી નીત જમિતાં,	૧૫૯
શત્રુગર સય સાત, ગૌ સહિસ દાન વિખ્યાત,	
વિદ્યામઠ શત પંચ, સાતસે કૃપ કસર	૧૬૦
ચારિસે ચોસઠી વાપી, બ્રહ્મપુરી શત આપી,	
સુરેવર ચોરાચી પ્રમાણુ, બત્રીસ દુર્ગ પાષાણુ.	૧૬૧
શેત્રુજે સાદ્દી ખાર યાત્ર, પોખ્યાં અનેક સુપાત્ર.	
તેરમી વારે એ મારજે, સુરગતી પામી એ વસ્તુજે	૧૬૨

મળે છે તેનું નામ પૌપધવત વિશાલા-વિશાલ. મોટી ૧૫૭ દાંતમય-[હાથી]
દાંતના બદરમય કન્યાને પરણાવતાં જે ધોળું રેશમી કપડું પહેરાવે છે તેને
બદરનુ કપડું કહેછે તે કપડા વાલાં? સંભાસરણુ તીર્થકરની દેશના પ્રસંગેનો
સમાસડો ૧૫૮ સુરિપદ આચાર્યની પદવી એકવીશને આચાર્યપદ અપાવ્યાં
વરસમે ક વરસમાં ૧૫૯ શરવાલે પ્રગ શીવાલય. બ્રહ્મશાલા આમહણુ
માટેની શાલા. કાપાલિક માણસના માયાની ખોપરીનો હારરાખનાર, શિવ
ભક્ત [સરખાલો-જોઈ વીખણુ તણી અચાર્ય, કપાલી જંગમને દુઃખ યાચ
ગીરધર. જમીતા જમતા ભોજન કરતા ૧૬૦ શત્રુગર પ્રગશત્રુકાર સત્રશાળા
અન્નગળ પુર પાડવાનુ સદાવરતનુ ધામ. કસર પ્રગ કર્વોસગ. ૧૬૧ વાપી-
વાવ, બ્રહ્મપુરી બ્રહ્મપોરી બ્રહ્મણને વરનુ જે દાન આપેલુને. દુર્ગ કાલ્લો
૧૬૨ સુરગતી પ્રગ સદ્ગતી, સર્વજગમન. વસ્તુગત સર્વજે ગયો સં ૧૬૨૮

કેતા મિથ્યાત ઠાસ, કીધા રાગિયા નામ.

અમસર લણી આહી આહ્યા, નેહત પ્રગયે વળયા, ૧૬૩
સવિ ધન વ્યય સંખ્યા નેહી, ભાડ લાખ તેવીસે કોડી.

સહિસ અઠારસે આઠ, મિહુ લોડીએ ઉણુ પાઠ, (ગદ્ય-પ્રત) ૧૬૪

શ્રી પરવ ચિત્તલ કંક્ષેણે, લગે પ્રભાસ પશ્ચિમ લણિ,

ઉત્તર કેદાર કહીએ, પૂરવે વાણારસી કહીએ, ૧૬૫

એણિ પરિ દાન દેવા રસિ, કીરતિ વિસ્તારી ચિહુ નિસિ,

પટ દરિસણુ કલ્પવૃક્ષ, પામ્યું ખિરદ પ્રત્યક્ષ, ૧૬૬

વરસ અઠાર માંહી કીધ, એ સવી કરણી પ્રસિદ્ધ,

તે વિદ્યમાન કહેવાયે, કીરતી આજ બોલાએ, ૧૬૭

શ્રીરત્નાકર સૂરી, ઉપદેસે પુન્ય પૂરી,

સાહા પેથડે સુવિચાર. આણું નૈન વિહાર, ૧૬૮

સિદ્ધાચલ આદિ ભુવન, ઘટિકા એકવીશ સોવન,

વિદ્રવી રાખ્યું એ નામ, આ શશિ સૂરિજ નમ, ૧૬૯

તસ સુત ઝાંઝણે સાર, સોવન ધ્વજ ગિરિનાર,

નેમિ પ્રાસાદે એ ઠાવી, સેત્રુંજય થિકો ભાવી. ૧૭૦

શ્રીજયતિલક સૂરીદ જસ ઉપદેસે આણુંદ,

શ્રી શ્રીમાલી વિભુષણ, હરપતિ શાહવિચિક્ષણ, ૧૭૧

૧૬૩ ઠામ પ્ર૦ કામ. લણી નળી, લોડીએ ઝરણુપાઠ પ્ર૦ ત્રિહુ લોડીએ
ઉણ એ પાઠ. ગદ્ય-પ્રત લોડી ? ૧૬૫ શ્રી પરવ...દક્ષિણે પ્ર૦ શ્રી પર્વત
દક્ષિણે નળી પ્રભાસ પશ્ચિમ લણી શ્રી પર્વત આ ક્યાં છે તે અમર નથી
પ્રભાસ સોરડનુ પ્રભાસપાટણ. કેદાર એ પ્રસીદ્ધ છે. વાણારસી કાલી. ૧૫૦-
૧૬૭ આ સર્વ ચતુર્વિંશતી પ્રત્યંધમાંથીજ લીધુ જણાય છે. તેમાં આપણા
વસ્તુપાલ પ્રત્યંધમાં જણાવેલ છે કે:- આ વસ્તુપાળ ને તેજપાળનાં ધર્મસ્થાન
અસંખ્ય હતાં, તેવાં કોણ કરી રોકે એમ છે ? પરંતુ ગુરુ મુખે જે કાંઈ
માંભળ્યું છે તે અત્રે લખી ગામળું. છતાં વિંચો સત્તાતરુ છતાંયો વારે

વિક્રમરાયથી વરસે, ચાંદસે ઉગણુ પંચાસે,
 રેવત પ્રાસાદ નેમિ, ઉદ્ધરીઓ અતિ પ્રેમિ ૧૭૨
 હમ મહા ભાગ્ય અનેકે, શ્રાવક સકલ વિવેકે;
 કીચા ગિરિનારિ ઉદ્ધાર, કીમ કહી બાણુ પાર, ૧૭૩
 રાગ ધનપ્રાપ્તી. (તથા સામેરી થ પ્રત)
 શ્રીશહી નગરી મુખમંડળ એ ઢાલ ૧૩
 શ્રી ગિરિનારી વિભૂષણુ સ્વામી, ચાંદવ કુલ સણુગાર,
 રાણુલ વર રંગે જઈ વંદુ, નિરૂપમ નેમિ કુમાર.
 જગદીશ મળ્યો, જગદીશ મળ્યો.
 અમ આંગણે મુરતરૂ આજ કુલ્યો.—જગ૦ ૧૭૪
 ધન ધન શ્રી યદુવંશ વિચક્ષણ, સમુદ્રવિજય ધન તાત.
 ધન શિવાદેવી માત જેણે બન્યો જિનજી જગત્ર વિખ્યાત ૧૭૫
 ધન ધન શ્રીગિરિનારિ ગિરીશ્વર, ધન ધન સહસારામ,
 પ્રણમું શ્રી નેમીશ્વર દીક્ષા, જ્ઞાન નિર્વાણુ નું ઠામ. જગ૦ ૧૭૬
 મેઘનાદાદિક ખેત્રય વંદિત દો સુત સાથે અંબાઈ,
 નેમિનાથ પદ પાંકજ બ્રમરી, પૂજે પરમ સખાઈ-જગ૦ ૧૭૭
 આરતિ કબ્દ હશે સા દેવી શ્રી સંઘ ચિંતિત પુરો,
 ચિંતિત સિદ્ધિ કરો વલી મુરબલી, સિદ્ધિ વિનાયક મુરો-જગ૦ ૧૭૮

૧૮ કોટ અને ૯૨ લાખ દ્રવ્ય શ્રી રામજય ઉપર વાપર્યું; આરકોટ ને એરી
 સાખ બેજર્જયતી (ગીરીનાર) પર વાપર્યું આરકોટ ને પચાસ લક્ષ અશુદ્ધ
 શિખર [આણુ] પર વાપર્યું, લુણ્ણિગવસતીમાં ૬૮૪ પોષધશાળા કરાવી.
 પાંચસો દ્વતમય સિદ્ધાસન કરાવ્યાં, પાંચસો પાંચ સમવસરણુ કરાવ્યાં,
 સાતસો અલ્લશાલા, સાતસો સત્રાગાર, સાતસો વપસ્ટીકાપાલીક મઠ તથા સર્વ
 ને માટે બોજનાદીની વ્યવસ્થા. એમ કરાવ્યું ત્રણહજાર મહેશ્વરાયતન,
 ત્રણદશ શત અને ચાર શીખરબદ્ધ નૈનપ્રાસાદ જેવીશસો અશુદ્ધપ્રાસાદોદ્ધ-
 રણુ, કરાવ્યાં. ૧૮ કોટિ વ્યાય કરીને ત્રણ રથાને ત્રણ સરસ્વતી ભંડારસ્થ-
 પાલ્યા, પાંચસો આજાણુ નીચે પેઢ પાઠ કરના. વર્ષમાં ત્રણવાર સંઘની
 પૂજા થતી, પેઢ નીચે પાંચસો ગ્રંથો પીઢના, તરીકે કાર્પટિક યોગણુશ

માનવભવ આર્થકુલ પામી, કરમ સત્તુન દાગી.
 ઊગલિ જઈ લેટો નેમી સ્વામી, મુગલી લણુ જે કામી-જગદ ૧૭૬
 આજ આપુર દીવસ હવે મુજ, પાતિક દરિ પતાયા,
 નેમિનાથ નીરણું નિજ નયણે, મનવલ્લિત ફલ પાતા જગત ૧૮૦
 શ્રી ધનરત્ન સુરીદ ગણાધિપ, વડતપ ગઈ શુભાર,
 અમરરત્ન સૂરિ પાંટ પ્રભાકર, દેવ રત્ન ગણવાર જગત ૧૮૧
 વિબુધ શિરેમણી ભાનુ'મેરૂ ગણી સીત ધરી આણંદ,
 શ્રી દધિઆમ માંહી દુખભજન, વિનયે નેમિ નિશુદ જગત ૧૮૨
 કદો કૃપા નયસુંદર ઉપરિ, ઘો પ્રભુ શીવકર સાથ
 હોળે સંઘ પ્રતિ શુભદાયક, સુપ્રસન્ન નેમીનાથ જગત ૧૮૩
 (કલસ) ઈમ દેવતા ચલ યાત્રાનાં ફલ કિંવિ તલ મહીમાં જણું
 આવીસમે બલવંત સ્વામી, નેમિ નાયક તથુવયો,
 શ્રી ભાનુ મેરૂ ગણીક સેવક, કહે નયસુંદર સદા
 સુવિશાલ દેવ દયાલ અવીચલ આપો સુખ મંગલ મુદા. ૧૮૪

હજાર નીત્ય જમતા. સંઘ કાઠીને ત્રયો દશ યાત્રા કરી. પ્રથમ યાત્રામાં
 ૪૫૦૦ ગાણાં, સુખનાલો સહીત ૭૦૦ ગુપ્તાસન, ૧૮૦૦ વાહીની, ૧૬૦૦
 શ્વેતાંબરો, ૧૧૦૦ દિગંબરો, ૨૦૦૦ જૈન ગાયકો, ૩૬૦૦ બદીજનો, એમ
 સંઘ હતો, ૮૪ તમાવ તેણે બંધાવ્યા, ૪૬૪ વાવ કરાવી, પાપાણુમય કર
 દુર્ગ કરાવ્યા. દંતમય જૈનરથ રજ કરાવ્યા, વીસસો શાક ધારીકા. સરસ્વતી
 કંઠાભરણાદી ચોવીસ બિરુદ, સાઠ મરીઠ એ પાવુ કરાવ્યુ, શ્રી વસ્તુપાલનો
 કીર્તી દાક્ષણમાં શ્રી પર્વત પર્વત, પશ્ચિમમાં પ્રભાસ પર્વત, ઉત્તરમાં કેદાર
 પર્વત, પર્વતો વાગણસી પર્વત પ્રસરી બધ મળીને ત્રણસો કોટિ ચતુર્દશ
 લક્ષ, અષ્ટાદશ સહસ્ર, અષ્ટશત, દ્રવ્યવ્યય તેણે કર્યો, ત્રેસઠ વખત તેણે
 સંગ્રામોમાં જય પ્રાપ્ત કર્યો, તે મંત્રીઓ અઘાર વર્ષ કારભાર ઉપર રહ્યાં,

૧૬૮ રત્નાકરસૂરી—રત્નાકર પાંચવિંશતી શ્લોકોત્તરના કર્તા, વડ તપગરજ
 ના રત્નાકર ગચ્છના સ્થાપક સં. ૧૩૭૦ માં જીવવિચાર વૃત્તિ
 રચનાર. સં. ૧૩૭૧ માં સમરાશાહે શેત્રુંજયમાં પંદરમો ઉદ્ધાર
 કર્યો તે વખતે ઋષભદેવની પ્રતીમાની પ્રતીષ્ઠા કરાવનાર હતો.

વીશેષ માટે રતનાકરસૂરી પરનો કેળ. અને ૧૯૧૩ નો જાન્યુ-
ફેબ્રુઆરી અંક જોઈ શકે. હા હવે આ માસીક; તથા મારો કવિવર
નયસુંદર, પરનો કેળ આનંદકાવ્ય મહોદધિ લાગ ૬૬૧ પૃ,
૧૦-૧૧, તેમણે પેઢાને ઉપદેશ કર્યો તે પરીણામે પેથડે બાણ
જેન વીહાર કરાવ્યા એ સમય જોતાં બંધ બેસતું નથી; ખરી
રીતે ધર્મધોષ સૂરીએ ઉપદેશ કર્યો છે, બુઝો રતનાકરસૂરી પેતાના
વચ્ચમાં થયા છે તેથી તે નયસુંદર નામ નહીં આપ્યું હોય?

પેથડ—(બુઝો માંડવગઢનો મંત્રી પેથડકુંમાર—એ નામનું નોવેલ
કે જે રતનમંડન ગણીકૃત સુકૃતસાગર કાવ્ય પરથી ઉપજાવેલું
છે. તેમાં તેના ઉપદેશક આચાર્ય તરીકે તપગચ્છ વાળા ધર્મ
ધોષસૂરી જણાવેલ છે. માંડવગઢના રાજા જ્યેષ્ઠાદેવના સમયમાં
તે મંત્રી હતા. ધર્મધોષસૂરી તે દેવેન્દ્રસૂરી (સ્વ. ૧૩૩૭) ના
પૃથ્વીધર હતા, તેના ઉપદેશથી પૃથ્વીધર (પેથડ) શ્રાવકે લક્ષ
પ્રમાણ પરીચ્છ લીધું, ૮૪ જીન પ્રાસાદ અને ૭ જ્ઞાનકોશ
કરાવ્યા, વીમલ પર્વત પર પ્રાસાદ કરાવ્યો (પટ્ટાવલી) તે
સં, ૧૩૫૭ માં સ્વર્ગસ્થ થયા, ૧૬૬ વીદ્યવી—અર્ચી, આ શ-
શ્રી.... જ્યાં સુધી ચંદ્રસૂર્ય છે ત્યાં સુધી—ચાવત્યદ્રવીવાકરો,
૧૭૦ જાંઝળ—પેથડનો પુત્ર, તે પણ માંડવગઢનો મંત્રી થયો હતો
ને પ્રતાપી હતો તેણે શેત્રુજય અને ઉજ્જયંત (ગીરીનાર)
પર્વતપર આર યોજન માન સુવર્ણને રૂબરૂ દેવતા કરી હતી
(પટ્ટાવલી) તેણે સંઘ વી. સં, ૧૩૪૦ માં કાઢ્યો હતો.

૧૭૧ જયતીલકસૂરિ—હજા રતનાકરસૂરીના અનુક્રમે શીશ્ય અને
રત્નસીંહસૂરી કે જેણે સં, ૧૪૬૪માં સીંહચીકૃત ઉપદેશ માલા
વીવરણ રચેલ છે તેના ગુરુ, બુઝો મારો કવિવર નયસુંદર પરનો
કેળ. તેના વખતમાં શ્રીમાલી હરપતિ શાહે સં, ૧૪૪૬ માં
ગીરિનાર પરના નેમીપ્રાસાદનો ઉદ્ધાર કર્યો તેણે આ રાસમાં જ-
ણાવેલું છે તે સમયને બંધ બેસે છે.

૧૭૫. જગત્ર-જગત્રય, ત્રણજગત; ૧૭૬. સહસારામ—સહસાવન
જેને હાલ કહેવામાં આવે છે તે. ૧૭૭ ખેત્રય—પ્રબંધકાય, મેઘનાદ—
રાવણના પુત્રનું નામ મેઘનાદ છે, તે નહીં, પણ અધીકારક દે
વતા નામે કાગમેઘ, ઈંદ્ર, અક્ષર, રૂદ્ર, મહિલાશ્વ, વગેરે માના

ધ્રુવ-સુત-ભેપુત્ર. અંબાજીના ભેપુત્ર, આ સંબંધમાં એવી કથા છે કે દેવતા ગીરીથી દક્ષિણ દિશાના કુબેર નગર [કોડીનાર] માં સેનાલટ નામે સુદિશાળી ક્રાદ્યજ્ઞ વાળની પત્ની અંબીકા હતી, તેણીએ એકલા જે અવલુને શુદ્ધ આહાર વહોરાવ્યો, આથી તેણીને સાસુને પછીથી ખબર પડતાં કેળાયમાન થઈ, પતી પણ અવજા કરવા લાગ્યો એટલે અંબીકાએ પોતાના ભેપુત્રો અંબર-ને રાંબર લઈ રૈવતગીરી નું ધારણ લેવા આવી નીકળી, માર્ગમાં ઉત્તર ભાગ ભાવી કુવામાં પડી આત્મઘાત કર્યો, પતીએ પણ પાશવળથી આવતાં તેણે પણ સેમજ નહ્યું, પતીનો જીવ અંબીકાના વાહન રૂપે શાઈલ દેવતા થયો, અને અંબા તે બંને પુત્રની સાથે સોના જેવી કાંતી ધારણ કરી દેવી પદ્મે પ્રગટ થઈ, જે નેમીનાથે સ્વતીર્થના શાસનનો અધીષ્ઠાયકા દેવી સ્થાપી. બુદ્ધો ગીરીનાર મહાત્મ્ય.]

નેમી...અમરી-નેમીનાથના ચરણરૂપી કમલ પર ભારતી રૂપે સંબાલ સખી. ૧૭૮ આરતી-આતિ-પીઠા સુરગલ-પ્રવ સુરવર-મળવાન યા ઉત્તમ દેવ બળીભદ્ર નામનો અધીષ્ઠાયક દેવ. સીદ્ધી બીના યક-શત્રુબ્ય માહાત્મ્યમાં જણાવેલું છે કે કાળમેઘ, ઈંદ્ર, અથોદ્ર રૂદ્ર, મહાલીનાથ, બળભદ્ર, વાસુ, ઉત્તર કુરુની સાત આતા, કેદાર મેઘનાદ, સીદ્ધિભાસ્ય, સીંહનાદ, વગેરે અધીષ્ઠાયક દેવતાઓ પ્રત્યેક શીખરે અને પ્રત્યેક વૃક્ષે નેમીધરના ધ્યાનમાં તત્પર રહી સંઘના કષ્ટ દૂર કરે છે ને અંબાના ગીરીથી દક્ષીણે ગામેઘ યજ્ઞ છે તથા ઉત્તરે મહાજવાલા દેવી છે, તે પણ સંઘના વીર્ય હરેછે, આમાંના સિદ્ધિભાસ્ય દેવ, ૧૭૯ દામી-દમન કરી બે જલ્દી જઈ લેટો-પ્રવ ઉજલગીરી લેટયા ઉજલ્લીયા ઉજલગીરી તે ઉજ્જવ્યતગીરી નું અપભ્રંશરૂપ છે-ગીરીનાર પર્યત, ૧૮૧ ગણાધીપ- ગણ એટલે સાધુનો સમુદાય તેના અધીપ એટલે સ્વામી, ગણાધીશ. ગણી-આચાર્ય શૃંગાર-શણગાર, પ્રભાકર-મુર્ય. ગણુધાર-ગણી-ગણાધીપ, ૧૮૨ બીજુધ-હાથા પુરુષ. દધી ગ્રામ-હાલની દેહથલી, ૧૮૩, શીવપુર-કલ્યાણની નગરી, મોક્ષ સાથ-સથવારો. ૧૮૪ સચુણ્યો-સ્તવ્યો. સુવીશાલ-મહાન; અવીચળ કાયમનું. મુદા- (સ) હરથી. સગાખન

પ્રસ્તાવ.

‘શ્રી ગિરિનાર તીર્થમાલા’ એ ૧૦૩ કડીનું વર્ણુનાત્મક કાવ્ય છે ને તેમાં રસજનક કાવ્યત્વ સંલવતું નથી. આના રચનાર ન્યાય સાગર છે કે નેણે આમાંજ રચનાનો સમય સંવત્ ૧૮૭૫ના માઘશુદ્ધિ દને ગુરુવાર આપેલ છે અને પોતાના ગુરુનું નામ વિવેક (સાગર) જણાવેલ છે [ગુરુ વિવેકપસાયા એ પરથી, આની પ્રત મુની શ્રી બાલવિજયજીએ કર્ચમાંથી મોકલી તે પ્રત પરથી આ ઉતારવામાં આવેલ છે આ પ્રતનાં ત્રણ પાનાં છે—છ પૃષ્ઠ છે તે દરેકમાં પંક્તિ ૧૩ છે તેમાં લખ્યા સંવત્ કંઈ આપેલ નથી. પ્રત જેતાં અર્વાચીન જણાવ છે, બીજી પ્રતો ન મળવાથી આ એકજ પ્રત પરથી કાર્ય લેવામાં આવ્યું છે. આ પ્રત મેળવી આપવા માટે ઉક્ત મુનીશ્રીનો ઉપકાર થયો છે.

‘ ગિરિનાર ’ ની જત્રા કરી કવિએ પોતાની આંખે જે જોયું તે જણાવેલું છે. ભુએ કડી ૯૯ તથા ૧૦૦

‘ ઇત્યાદિક ગિરિનારનાં બહુ ઠાણ અનેરાં
છે પણ જંટલું ભાલીએ તેતલું ઈહાં સાગર
બાળ્યું નિજરે જોઈને તે સહી કરી માને
સઘલાં તીર્થનો નાયક ગિરિનાર વખાણે.

પંક્તિ ન્યાયસાગર નિર્વાણ રાસ એ સાક્ષર મુનિશ્રી જિન વિજયે પોતાના જૈન ઐતિહાસિક ગુર્જર કાવ્ય સંચયમાં પ્રકટ કરેલ છે તેમાં વર્ણવેલા ન્યાયસાગર તપગચ્છીય ઉત્તમસાગરનાં શિષ્ય હતા તેમનો જન્મ સં. ૧૭૨૮માં નવવર્ષની વયે દીક્ષાલઈ સં. ૧૭૬૫ માં સ્વર્ગસ્થ થયાં તેમણે ચોવીશી (ચોવીશજિનસ્તવનાવલિ)

વીશી (વીસ વિહરમાન જિન સ્તવનાવલિ) મહાવીર
રાગમાલા સં. ૧૭૮૪ ધનતેરસે બુદ્ધા બુદ્ધા રાગમાં જેવા
કે માલકોશવગેરે—નિગોદ વિચારગર્ભિત મહાવીર સ્તવન સમ્યક્ત્વ
વિચાર ગર્ભિત મહાવીર સ્તવન સં. ૧૭૬૬ ભાદ્રપદશુદ્ધીપ તથા તે
પર બાલાવબોધ ગૂર્જર ભાષામાં સં. ૧૭૭૪માં રચેલ છે. આ ન્યાય
સાગરથી પ્રસ્તુત ન્યાય સાગર ભિન્ન છે.

પ્રસ્તુત કાવ્ય રચાયાને પૂરાં એકસો વર્ષ થઈ ગયા તે વખતે
ચિરનારની શું સ્થિતિ હતી તેનો કેટલોક ચિતાર આમાં આપેલ છે
તે પરથી હાલની સ્થિતિ સરખાવી શકાય તેમ છે, અને તેમ કરી એકસો
વર્ષમાં શું ફેરફાર થયો છે તે બાણી શકાય તેમ છે.

આ કૃતિની ભાષા સરલ છે અને તેમાં કઠિન શબ્દોના અર્થ તથા
સમજૂતિ નીચે આપેલ છે તેથી સાર આપવાની જરૂર બેઠ નથી.

મુંબઈ પ્રિન્સેસ સ્ટ્રીટ } મોહનલાલ દક્ષીયંદ દેશાઈ.
ચૈત્રશુદ્ધી ૧ સં. ૧૯૭૮

ન્યાયવિજય કૃત.

શ્રી ગિરિનાર તીર્થમાલક.

કૃષ્ણુ જોલેરે ગોકલે કેહેરે રાધા પ્યારે એ દેશી.

સરસતિ માત મયા કરી દીને વયલુ રસાલ.	
શ્રી ગિરનાર ગિરિ તણી, કહું તીરથમાલ.	૧
એ પલુ સિદ્ધગિરિ ટુંક છે, ખીલુ સુવિશાલ.	
કાંકરે કાંકરે સિદ્ધજી, અનંત સંભાલો.	૨
રૈવતા ચલને મૂલને જીનોગઢ લાગો.	
માંહે ત્રિશલા નંદને દેહરે સંભાલો.	૩
ઘાતુની પડિમા સાઠ છે, ખીજ યોત્રીસ.	
જિન ચોવીસ દટામલા, ઈચ્ચાર કહીસ.	૪
તેહને સન્મુખ ચોમુખે, જિન ચ્યાર લહીસ.	
તે પ્રભુમીને ચાલીઈ, રૈવતાજલ જઈસ.	૫
મારગ ગોધાવાવથી, નીકસી દરવાજે	
જમહું વાઘેસરી જોઈઈ, પૂઠેં સરોવર છાજે.	૬
આગલ વાવ સોહામણી, જાલમ ખાંને બનાઈ,	
ચાલતાં ઝાડી માંહે છે, હોય પ્રવત બાઈ.	૭

૧ સરસ્વતી સ્તુતિ કરી ગિરનારની તીર્થમાલા કવી શરૂ કરે છે, કવીનું નામ ન્યાય સાગર છે [૨] ગિરનાર એ સિદ્ધાચલ [પાશ્વીતાણાતો શત્રુંજયગિરિ] ની એક ટુંક છે એવો ઉલ્લેખ શત્રુંજય મહાત્મ્યમાં કરેલ છે કે જે શત્રુંજય એક મહાતીર્થજેનોનું ગણાય છે અને જેના સંખ્યા એમ કહેવામાં આવે છે કે તે ના દરેક કાંકરે સિદ્ધ થયા છે એટલે તેના દરેક બાજે મોક્ષ મળેલા જાય છે અમર તેના જેટલા કાંકરા છે તેટલાજીવો તેગીરીપર મુક્ત થયા છે [૩] ગિરનારનું ખીલુ નામ રૈવતાચલ તેમજ ઉત્તરપંતગિરિએ છે ત્રિશલા નંદન એટલે માતા ત્રિશલાના પુત્ર તે મહાવીર રવામી [૭] જાલમખાન આ નામનો

તે બીચમાંથી ઈવાલતાં, આવી દેરી નજીક	
શિવની મુરત તેહમાં, જુઓ નજરે ઠીક	૮
સરિતા પાજ ઉલંઘતાં, તિહાં ઝાડી પ્રચંડ	
પંથ વહેતાં આવીઓ, દામોદર કુંડ.	૯
તેહને ઉપર સોહીઈ, દામોદર દેવા	
વૈષ્ણવ જિન નાહી કરી, કરે નવ નવ એવા.	૧૦
રાધિકા રૂપ સોહામણું નરસિંહ મેતાંને	
હાર આવ્યો તેરે જાણીઈ, સવી હુખ ખોવાને.	૧૧
દેરાં ચ્યારને દેહરી, સવે મલીને રે વીસ	
એ પણ વૈષ્ણવનાં છે, સવી થાંન જગીસ	૧૨
આગલ હનુમંત વીર છે, વેરાગી અખાટે	
નાનકપંથી તિહાં વસે સદૃ વિન્યાને કાઢે	૧૩
ભંગી જંગી લોક છે, તેહના રેહનારા,	
દાના દિક કિરિયા નહી, નહી ધર્મ વિચારા.	૧૪
તે જોઈ મારગ ચાલતાં, મૃગી કુંડ સૂહાવે,	
શિવનાં થાનક દીપતાં, દેહરાં ત્રણ દીપાવે	૧૫

કામસુખોત્થયોતથી. જશરખાતર્ક સં. ૧૬૯૦માં થયેલ છે તે કદાચ હોય તે નાનહી. ૧૧નરસિંહમહેતા-તે જુનાગઢમાં રા. માંડણિકખીજે(મ.સં ૧૪૫૧થી ૧૪૭૨-૭૩ સુધી રાજ્યકર્તુ કા.સ સં. ૧૪૮૯ થી ૧૫૨૯ સુધી રાજ્યકર્તુ એમ જણવેલ છે.) ના સમયમાં વિષ્ણુ ભક્ત તરીકે પ્રખ્યાત થયેલ છે. હારની વાત એવી છે કે રાજાને કોઈએ ભરાવ્યું કે નરસિંહ પ્રાણી છતાં કૃષ્ણભક્તિ ગાય છે ને લોકની શ્રદ્ધા ઉઠાડે છે ને જીઓ સાથે વીહાર કરે છે. આથી તે રાજાએ દામોદરના મંદીરમાં સમા કરી નરસિંહને કલ્પે મુર્તિને હું જેઆ હાર ચડાવું છું તે હાર જો તારી કોટમાં આવે તો તું સાચો બાકી પાખંડી સમામાં સમર્થ વીદ્વાન્સંન્યાસીઓ સાથે નરસિંહે વાદ કીધેને પછી કૃષ્ણ તું કરગરીને પ્યાન થયું એટલે કૃષ્ણે તેને હાર પહેરાવ્યો -(નર્મગદ્ય) (૧૩) વિન્યા ભંગ. ૧૪ ભંગી જંગી ભંગી ચંગી રંગી ભંગ પીતે ખુશ રેનારા ભોળા ૧૫ સૂહાવે શોભે.

કાંકર નાગર તેહની, વાવડી જલ પીઓ,	
નિહાં વીસામો લેઇને, મુનિને અન્ન દીઓ	૧૬
પસ્ય ધરંતા વાવડી, સંઘના તપ આવી	
વિનયવિજયની પાદુકા, શ્રી સંઘે બનાઈ.	૧૭
તલહટ્ટી પૂરી થઈ, નેમના ગુણ ગાઈ.	
ત્રણ ખમાસણા દેઈને, હુલે ચડીએરે ભાઈ.	૧૮
અદવા માંડ્યો જેતલે, નવ અલીઅ ખપાવે	
મારગ પાંડવ પાંચની, પાંચ દેહરી આવે.	૧૯
દ્રૌપદીની છઠી કહી, દેહરી દીપાવે	
આગલ આંબલી હેઠલે, વીસામો રેં થાવે	૨૦
તદનંતર નીલી પર્વ છે વીસામાનું ઠામ,	
કાલી પર્વ બીજી કહી, એસો ગુણી જિન તાંમ.	૨૧
ગાલી પર્વ ત્રીજી જે, નેમનાં ગુણ ગાવો,	
લાડૂ અમૃત બાઈની, પાંચમી મન ભાવો	૨૨
છઠી માલી પર્વને પાછલ છે રે કુંડ	
દેહ ગુચિ કરી તેહમાં પેહરી વસ્ત્ર અખંડ	૨૩
નેમને વંદન આલીએ જઈ ચડીએ સોપાને	
માનસંઘ મેઘજીએ કીયાં, શ્રાવક ચડવાને	૨૪

૧૭ વિનયવિજય તે સં. ૧૭૩૮માં સ્વર્ગસ્થ થયા, અને તેનું ચરીત્ર નવ-
કણિકાની પ્રસ્તાવનામાં મેં આપેલ છે. તે યશોવીજયના સમકાલીન હતા.
તેજ આ લાગે છે ૧૮ ખમાસણુ સમાશ્રમણુ એ નામથી શરૂ થતું ગુરૂ તથા
દેવને વંદન કરવાનું સુત્ર. ૨૧ તદનંતર ત્યાર પછી પર્વ(સં. પ્રથા) પરજ બનાણું
ને પાણી પાવામાટે કરેલી જગા. ૨૩ દેહશુચિ સ્નાન કરી શરીરને પવિત્ર કરવું તે
૨૪ સોપાન-સીડી-પથ્થરના પગથીયાં કરાવેલાં તે. અગાઉ માનસંઘ મેઘજી
નામતા શ્રાવકે ચડવા માટે કરાવેલા હતાં. અત્યારે આ શ્રાવક સંઅંધમાં
લેખેછેક ‘‘ સ્વતિત શ્રી સ ૧૬૮૩ વર્ષે કાર્તિક વદીક સોમે શ્રી ગિગ્નારની
પૂર્વેની પાજનો ઉધ્ધાર શ્રી દીવના સંઘે પુરૂષા નિમિત્ત શ્રી માહતાતીયમાં

ચઢતાં નેમજી પોલમાં, પંચો શુભવાલા,	
જઈ પછિમ દારે ભલું દેહરો સુવિશાલા.	૨૫
માંડ આવી પ્રભુને નમે, સ્તવીએ શુભ બોલ,	
ત્રિભુવન માંહેરે જોયતાં, નહી તાહરી તોલ.	૨૬
ત્રણ કલ્યાણક તાહરાં, હુવા માહારજા,	
દીક્ષા જ્ઞાન ને મોક્ષનાં, સૂચ લીધા તાજા	૨૭
એ રીતે સ્તવના કરી, જુઓ મુલ ગભારે	
પડિમા ત્રન સોહામણી, એક ધાતુની ધારે	૨૮
રંગમંડપને આલીએ, તિહા તેર ગિનેશા,	
પજજી ભમતિ માંહે છે, નમીએ શુભવેશા,	૨૯
જિન પચાસ કહ્યા, નંદીસર દ્વીપ,	
આવન પડિમા તેહમાં, નમી કર્મને જીપ.	૩૦
શ્રી સમેતની સાધના, તિહાં વીસ જિણુંદા	
ચોવીસ વટા દોય છે, પ્રણમી આનંદા.	૩૧
શ્રી પદમાવલી વંદીએ દોય ગણપતિ સારા	
એ સહુ પાછલ જોઈને નમી નીક સેદારા	૩૨
નેમને સનમુખ મંડપે ચૌદ સયા આવજા	
ગણધર પગલા સોહતાં પ્રણમો ભવિજા	૩૩
પાસે એક છે ઓરડી તેહમાં કાઉસગીયાં	
મોટા અદભૂત સુંદર, મુઝ મન માંહે વસીયાં	૩૪
મૂલ ગભારે દક્ષિણે દ્વારે નીકલીને	
અંબની હેઠલ પાહુકા નેમની પ્રણમીને	૩૫

સિંધજી મેષજી ને ઉધ્ધાર કરાવ્યો. ૨૫ હવે નેમિનાથના કોટનો દરવાજો પોળ આવેછે ગભારા ગર્ભાગાર ૩. ૨૯ ગિનશા ગણેશ ભમતી પ્રદક્ષિણા કરવાનો માર્ગ ૩૦ જીપ જીત. ૩૩. ૧૬૫૨ ગણધરનાં પગલાં આમાં જણાવ્યાં છે ન્યારે મિરનારમાહાત્મ્ય (સા.દોલતચંદ્રપુરસોતમચરોડીઆકૃત)માં જણાવેલું છે કે અહાર નાએક ઓટલા પર સંવત ૧૬૯૪ ના ચૈત્ર વદિ બીજને દિન સ્થાપન કરેલાં ગણધરનાં ૪૨૦ જોડ પગલાં છે અને આ ઓટલાની પશ્ચિમે સમવસરજીની ચોરસ

જોડે માતા ચક્રેસરી, દેહરી માંહે સોહે	
પાછળ દેરીરે એક છે, દોય પગલાંરે મોહે	૩૬
ઋષભનાં નમી ચાલીએ પૂઠે દેરી રે એક	
રાજેમતીની પાડુકા, સંગે દેહરું નજીક,	૩૭
ગોવર્ધન જગમાલનું, જિન ઋષભસું પાંચ	
આગલ દેરી દોયમાં, દોય પગલાં રે ચાચ	૩૮
પાછળ દેહરી તેહમાં પ્રણમ રૂષભનાં પગલાં	
પ્રેમચંદ શાહે થાપીયા આવક નમે સઘલા	૩૯
નેમની પાછળ ભોંયરે અમિતરા જિન પાસ,	
સંગે પડિમા દોય છે નમતાં શિવ તાસ	૪૦
ઉપર જીવીત સ્વામીની મુરતિ સુખકારી	
બીજી રહનેમી તણી, સુરત છે રે પ્યારી	૪૧
મુલ કોટની દેહરી, ચોરામીરે ધારી	
નેઉ જિનને વંદીએ, એ છે ભવજલ તારી	૪૨
નેમથી પુર્વ દિશા અ છે, દિગંબર ભવને	
પડિમાં એક જીહારીએ તેહ નીરખો સુમને	૪૩
માંડવીવાલો ગુલાબસા તેણે કુંડ બનાયો	
અંબની છાયા હેઠલે, ભવીજિન મન લાયો	૪૪

રચનાનો ઓટલોછે તેમાં પણ ૪૨૦ પગલાંની જોડછે. ૩૮. ગોવર્ધન જગ-
માળ ગિ.મ.માં લખ્યું છે કે નેમીનાથના દેવાલયનો ઉદ્ધાર સં. ૬૦૯માં રતનશા
આવકે કર્યો તેથી હાલ તેને રતનશા ઓસવાળનું દેરું કહેછે તેની પછવાડે પો-
રવાડ જગમાલ ગોરધનવાળું પુર્વ દ્વારનું દેરુંછે તેમાં ૫ પ્રતિમાછે. મુળનાપક
આદીશ્વરજી છે “ચાચ સારાં. ૩૯ પ્રેમચંદ શાહ-શેઠપ્રેમાભાઈ હેમાભાઈ લા-
વેંછે કે જેણે સગરામ સોની ની દુક આશરે ૧૮૪૩માં સમરાવીછે ૪૦ અમિતરા
અમૃતજ્યોતી દીપાં જરતાં દોય તેવા ૪૧ સુરત મુર્તિ મુળ. ૪૩ દીગંબર ભ-
વન દીગંબર દેહરું. આમાં એક મુર્તિ છે તે વંદીએ અને આનંદિત મતથી
નીરખીએ એમ કહી પેતાંબર હોઈ જણાવેછે. આપરથી કવિની અને તેસમ-

વસ્ત પાલને દેહરે, તિહાં ચોમુખ થાપ્યો	
તેજપાલનાં હોય છે, દેહરા જસ વ્યાપ્યો	૪૫
એક દેહરે જિન એક છે, બીજે ચોમુખ સારો	
પાછલ માંડવી શહિરનો સાહ ગુલાબ વિચારો	૪૬
તેણે દેવલ બાંધીઓ, તિહાં એક જુહારો	
જેડે સંપ્રતિ રાયનો દેહરો નીરધારો	૪૭
તેહમા નેમિ જિણુંદજી, મુઝ લાગે પ્યારો	
પાછળ જ્ઞાનરે વાવ છે, જલ અતિ સુખકારો	૪૮
પદમ દ્રહની ઉપમાં, પદ પંકિત સંભારો,	
લીમકુંડ સોહામણો, ધન ખરચું અપારો,	૪૯
લીમજી પાંડવે તે કીઓ, મનમાંહે વીચારો	
ઉપર કુંભારપાલનોં, સુનો દેહલ સધારો સુધારો	૫૦
નેમ જિનેશ્વર ચૈત્યથી, ઓમરદાસ વાડું	
દેહરે અદ્ભુત સ્વામી છે, પ્રણમું ત્રણ વાડું	૫૧

યતીદીગંબરશ્ચેતંબર વચ્ચે સમતા જોવામાં આવેછે. ૪૫ વસ્તુપાલ તેજપાલ બંને ગુજરાતના વીરવંશ રાજના મંત્રીઓ વસ્તુપાલ સં. ૧૨૯૮માં અને તેજપાલ સં. ૧૩૦૮માં સ્વર્ગસ્થ થયા તેટલા લેખો ગીરનારપરના માટે જુઓ મુની શ્રી જિનવીજય કૃત જૈન પ્રાચીન લેખ સંગ્રહ ભાગ ૨ જો.સં. ૧૨૮૯ માં ગિરનાર પર દેહરાજન્યાં ચોમુખ-ચારે દીશા તરફના મુખવાળી ચાર પ્રતીમાઓ ૪૭ જુહારો વાંદો સંપ્રતી રાજ વીશત્ત્રણસેં માં ઉન્નતિયિનીના રાજ પ્રસિધ્ધ મૌર્ય સામ્રાટ અશોકના પુત્ર કુણિકનો પુત્ર. ૫૦-કુંભારપાલ-સને ૧૧૪૩-૧૧૭૪ સુધી ગુર્જરનો પ્રસિધ્ધ પરમાર્હિત રાજ-હેમાચાર્યના શિષ્ય તેમણે બાંધેલ દેહરું કવીના સમયમાં શુન્ય હતું તેથી તે સુધારો એવી ભલામણ કરેછે. (પા-છળથી માંગરોળના શેઠ ધરમશી હેમચંદે સમરાવ્યુંછે. ગી.મ.) ૫૧-ઓમરદાસ વાડું-(?) આનેબદ્ધે આંતર દશવાર. હોવું જોઈએ એટલે ઉત્તર દીશા તરફ સુંદર એવું. અદ્ભુત સ્વામી હાલ અદ્વદ સ્વામી-કહેછે. તે રૂપભદ્ર જીની મુર્તિ છે. તેમાં રૂપલવું ચિન્હ છે તથા ખભાઉપર કાઉસગીઓ છે આ મુર્તિને અન્યમતા વોક બીમના પુત્ર ત્રોત્કય [વડી વડુડા] કહેછે. વખતસાદ ને રા-

તીહાં આરસમઠ કોરણી, માહે ચોવીસ વંદા	
વખત સાંહે તે કીઓ, તુમ ભુવો પ્રગટ	૫૨
તેહને સન્મુખ દેહરૂં પદમ ચ દેરે કીધુ	
પંચમેરૂં કરી થાપના, સવિકારજ સીધુ	૫૩
વીસ જિણેસર તેહમાં બેઠા મહારાજ	
તેહને જમણી પાસ છે, વણથલી સંવ તાજ.	૫૪
તેહનાં દેહરા માહે છે, બહુ થંભ સોહાવે.	
અનુપમ કોરણીઈ કરી જોઈ સીસ ધુણાવે	૫૫
સહેસકૃણા પ્રભુ પાસજી, તેહમાં કાનઢાસે,	
થાપ્યા દોય જિણુંદજી, તુમ ભુઓ ઉલ્લાસે	૫૬
પાછળ ભમતી દેહરીઓ, કહી અડતાલીસ,	
તિહાં સુહંકર સાહિબા, જિન પિસતાલીસ	૫૭
પ્રભુજીને જમણે જોઈએ, અષ્ટાપદ દેરૂં	
ચ્યાર આઠ દસ દોય ને, હું પ્રણમું સંવેરૂં	૫૮
જિનની ડાબી વિસાલહું દેહરે ચોમુખ વારૂં	
ચ્યાર જિનેસર તેહમાં નિત ઉઠી જોહારૂં	૩૯
સંઆમ સોનીને દેહરે, કોરણીની ભુગત,	
મોટો મંડપ માંડીઓ, કેતી કહું વિગત	૬૦

તિનાસ નગરશેઠના લાગે છે. (ભુઓ તેના ચરીત્રમાટે મારું પુસ્તક જૈનએ તહા-
સિક રાસમાળા-ભાગ૨લો.) ૫૩-૫૬મચદ-તે કદાચ ઉદયન મંત્રીનો પૌત્ર
પદ્મસિંહ કે જે સં. ૧૩૦૫ પહેલાં થયો તે હોય. ૫૬ કાનઢાસે? -નેઅદ્વે કા-
શીદાસ જોષએ કારણકે શીલાલેખમાં જણાવ્યું છે કે સં. ૧૮૫૬ અમદાવાદ વીસા
શ્રીમાલીશા વલ્લભ શાખાના શા ઇંદરજી સુત શા કાશીદાસેન સ્વશ્રી અર્થશ્રી
ગિરનારજી તીર્થ શ્રી સહજ દૃણી પાર્શ્વનાથ મિત્ર કારાવિત શ્રી વિજય જિનેન્દ્ર
મરિભિ: પ્રતિષ્ઠિત. ૫૭ સુહંકર-સુખકર, શુભકરનાર. ૫૮ સંવેરૂં-સંવેળા-સુવે-
ળા-૬૦ સંઆમસોની-અકબરઆદશાહના સમયમાં પાટણમાં થયા. તેને
અકબર આદશાહ મામે કહી બોલાવના એમ કહેવાય છે. કેતી-કેટલી.

તેહમા સહેસકૂણા પ્રભુ એક છે મહારાજા	
પાછળ જોધપૂરી ભલો અમચંદ છે તાજા	૬૧
તેહને દેહરે એક છે જિનજી સુખકારા	
તેહથી ઉતર દેહરે જિન એક સુધારા	૬૨
પાછળ ગજપદ કુંડ છે જુઓ દ્રષ્ટિ નીહાલી	
તિહાં જિન પડિમા એક છે, કુંડને થંભ ભાલી	૬૩
આગલ ક્રેકી કુંડછે, મેં નયણે રે નિરખ્યો	
ગિરિથાનક સહુ નિરખતાં બહુ આતમ હરખ્યો.	૬૪
મેલગ વસહીએં સોલ છે જિન મંદિર મોટાં	
એકસો બત્રીસ મેં ગણ્યા દેહરા સવિ છોટા	૬૫
સર્વ મલી દેહરા દેહરી, એકસો અડતાલીસ	
તેહમાં પ્રભુજી ચારસેં ઉપર વલી બત્રીશ	૬૬
નેમને વંદી ચાલીએ સહસા વન જઈએ	
વસ્તુપાલનાં દેહરાં, પાછલ થઈ વહીએ.	૬૭
ઉપર ચઢતાં દક્ષણે રાજમતી ગુફાઈ	
પેસી રાજમતી વંદીએ, રહનેમી ઉછાહ	૬૮
વંદી આગલ ચાલીએ આવી ગોમુખી ગંગા	
તિહાં ચોવીસ જિણુદના, પગલાં સુખસંગા	૬૯
પ્રણુમી આગલ ચાલતાં, આખ્યો કુંકાપાત	
તે થાનક દો દેહરી સુંદર વિખ્યાત	૭૦
તિહા પગલાં રામાનંદના જોડી ભેમાનંદી	
આગલ ઇશ્વરદાસનાં પગલા સહુ ફંડી	૭૧
ડગલાં ભરતાં પ્રાણિયા આવી હાથીપોળ	
તિહાં પેસીને જતરે, સહેસાવન જોલ	૭૨

૬૧ જોધપુરી અમીચંદ કાણુહતા તે ક્યારે થયા તે અમને જણાવુ નથી, ૬૫ મેલગ વસહી—મેલકશા નામે શેઠ થયા તેની વસતી—ટુંક. ૭૦ કુંકાપાત —મેરવ જપ (ભૈરવ જપ) —તે ઉપર ચઢીને અસલના વખતમાં દુખા ભોજા પરલવર્મા સુખ પામવાની આરાએ કુંકાપાતડરી પ્રણુ જોતા.

મારગ વિકટ જારી બહુ, ઉતરું એ જળ હેઠે.	
દેરીએ નેમની પાહુકા નમતાં દુખ નેઠે	૭૩
તે થાનક પ્રભુ નેમને, સંજમ કેવલનાણુ	
રાજેમતી પણ તેહીજ થાનિક શિવઠાણુ	૭૪
તે કારણ ભવી પ્રાણીઆ, પૂજે પ્રભુજનાં પગલાં.	
કેસર ચંદન લેઇને, જિમ દુખ જાએ સગલા.	૭૫
ગીત નૃત્ય બનાવીને, પ્રણમી પાછા ચાલો.	
ગોમુખી ગંગા આવીને, બીજી ટુંક સંભાલો	૭૬
રાબરામે બંધાવીઆ, પગથીઆં સોહંતાં,	
જમણું રહનેમી તાણું, દેહરું સુણ સંતા	૭૭
સોપાને ચઢી ચાલતા, આવ્યા માતાજી અંબા	
અનોપમ કોરણીએ કરી, દેહરે ઘણા થંબા	૭૮
વાહન સિંહને ઉપરે, બેઠા છેરે અંબા	
મિથ્યાત્વી કહે માહરા એહ છે જગદંબા	૭૯
તે ખોટું કરી માનીએ, સહી શાસન ભક્તિ	
નેમની એ અધિષ્ઠાઇકા, કહી શાસ્ત્રમાં જુગતિ	૮૦
તે અંબા પ્રણમી કરી, નીકસો જવધારે,	
શિવની મુરત દીપતી, જોઈ ચાલ વિચાલો	૮૧
ત્રીજી ટુંક જઈ કરી નેમના પય વંદો	
કોરણીએ શોભતી, દેહરી જોઈ આનંદો	૮૨
મિથ્યાવી કહે એહ છે, ગોરખનાથના પગલાં	
ચોથી ટુંક બાણી ધરો, ભવીયણુ તુમ ડગલાં	૮૩

૭૩ નેઠે-નાશ્વપામે. ૭૪ સંજમ-સંયમ-દીક્ષાશિવઠાણુ-નિર્વાણુ. ૭૫ રાબરામકોણુ-હતાનેક્યારે થયા તે અમોને જણાયું નથી. તેમણે પગથીયાં બંધાવ્યાં હતાં, ૭૮ અંબા-તે જૈનો પ્રમાણે નેમિનાથજીની અધિષ્ઠાપિકા દેવી છે. તેને જૈનેતરો પણ પૂજે છે-માને છે-૮૩ નેમિનાથનાં પગલાં જોને જૈનો કહે છે તેને જૈનેતરો ગોરખનાથનાં

તિહાં પણ નેમની પાહુકા, વલી સુંદર પડિમા	
ગોસાંઈ ઉઘડનાથના, જાયગા કહે ક્ષણમાં	૮૪
ગોસાંઈ વેરાગીયાં, કરે નવ નવ સેવા	
તિહાંથી ચાલતાં હેઠલે, જાણે તતખેવા	૮૫
અસની કુમાર અતિતનું, થાનક છે રે રૂડું	
કુડ કમડલ હેઠલે, નહી ભાખ્યું કુડું.	૮૬
તેહને ઉપર ચાલતાં, આવી પાંચમી ટુંક	
વિષમથલે ચઢતાં થકાં, નેમ પગલાંને ટુંક.	૮૭
કેસર ચંદન લેધને પગલાંને પૂજે	
પડિમા એક છે આલીએ, એહ દેવ ન દૂજે	૮૮
નેમ થયા તે થાંકે, શિવનાં અધિકારી,	
ધરમી જન લેલા મલી, વંદે નરનારી.	૮૯
શ્રાવક કહે પ્રભુ નેમની, એહીજ પડિમા છે	
બ્રાહ્મણ સંકરાચાર્યની, ચરાવે છે આ છે.	૯૦

નાથનાં પગલાં કહેછે. ૮૪ જાયગા-જગ્યા ૮૬ અતિત - [સં. અતિથિ] ફરતો સાધુ-ભાવો-ભીખાર. ૮૭ પાંચમી ટુંકમાં પણ નેમનાં પગલાં છે. ત્યાં જવાનો માર્ગ ઘણો વિષમ વિકટ છે જરા ચુક્યાતો ખામમાં પડી ચુરો થવાના ત્યાં નેમનાથ નિર્વાણ પામ્યા એમ કહેવાય છે ત્યાં નેમની પ્રતીમા છે તેને બ્રાહ્મણો શંકરાચાર્યની છે એમ કહેછે એમકવી કહે છે. હમણાં વૈષ્ણવ લોક ત્યાંના જે પગલાં છે તેને ગુરદત્તાત્રયનાં પગલાં કહેછે અને મુસલમાન મદારશાપીરનો તકીઓ કહેછે. આરથાને નેમનાથના પ્રથમ ગણધર વરદત મુનીતું નીર્વાણ થયું હતું. આ નામમાંથી સંભવતઃ વૈષ્ણવોએ 'ગુરદત' નામ લગાડ્યું લાગેછે. આ સ્થાનમાં અનેક ધર્મેની પુજ્યતા ધણી કુતુહલ જનક છે ખીજાં તીર્થોપર આવું જણાય છે, તેપરથી એવું અનુમાન કરાતે

એ પગલાં જિન નેમનાં, કહી શ્રાધ ઠરાવે	
દત્તાત્રિની પાહુકા, ગોસાંઈ બનાવે	૬૧
જે જેહનાં મનમા વચ્ચું, તે તે ઠહરાવે	
આગલ પંથે ચાલતાં, રેણુકા માત આવે.	૬૨
પાડવ પાંચ શુદ્ધ ભલી. જોઈ આગલ નિરજો	
છઠી ટુંકેરે કાલિકા, દેખી મન હરજો	૬૩
ચાલતાં આગલ આવીયા વાઘેસરી માતા	
સાતમી ટુંક ચોહામણ, જુઓ નજરેજતાં.	૬૪
તિહાં રસ કુંપીનો કુંડછે, રૂપ સોના સિદ્ધિ	
ચણની પડિમા એક છે, નિસુણી બહુ બુદ્ધિ.	૬૫
ત્રીજે ભવે જે મોક્ષમાં, જાનો રે પ્રાણી	
તે ભવીઆણુ નિત વંદસે, કહી શાસ્ત્ર પ્રમાણ.	૬૬
ત્યાંથી પાછાં ફરી આવીને, પ્રભુ નેમ જૂહારો	
નાટિક પૂજા ધૂપથી, કરિ જનમ સધારો.	૬૭
નેમની પોલથી બાહિરે, લાખા વન સાંરે	
રેવતા ચલનાં ઠાણુ છે, જોઈ આતમ તારો.	૬૮
ઇત્યાદિક ગિરનારનાં, બહુ ઠાણુ અનેરાં	
છે પણ જેટલું બાલીઓ, તેતલું ઇહાં સારાં.	૬૯

સત્વળ કારણ છે કે જે સ્થાન ધણા મહીમાવાળું પ્રસીધ્ધ થાયછે તેપર સમયની અનુકુલતાએ પ્રાયઃ સર્વ ધર્મ પોત પોતાનું આસન જમાવેછે અને કેટલોક સમય જતાં તેનું મોટું મહાત્મ્ય પણ રચીનાંખેછે”-જૈનહિતૈષી ચૈત્ર વૈશાખ વીશત ૨૪૩૯. ૮૮ આલીએ--આળીઆમાં-ગોખલામાં.-૬૨ રેણુકા-છઠીટુંક અને રેણુકા શીખર કહેછે. હાલમાં જ્યારે કાલીકાનીટુંકને સાતમી ટુંક કહેછે.

ભાગ્યુ નિજરે જોઈને, તે સહી કરી માનો	
સઘણાં તીર્થનો નાયક, ગિરનાર વળાણા-	૧૦૦
શ્રી ગિરનાર ગિરિ તણી, કહી તીર્થ સાલા	
નેમનાં વ્રન કથ્યાણુક, જપતાં જ્યમાલા	૧૦૧

૫ ૭ ૮ ૧

સંવત અગ્નિ સાગરે, કરટી ચંદ્રને કાસો	
તાપસ માસને ઉજવે, રસને માંહે મેલો	૧૦૨
સુર ગુરુ વાસરે જાણીએ, ગુરુ વિવેક પસાયા-	
ન્યાયસાગર કહે. પૂજ્યથી, નેમનાં ગુણ ગાયાં-	૧૦૩

પણ આ કાવ્યમાં કાલીકાતી ટુંકને છઠી ગણેલી છે, ને રેણુકા માતની ને ભૂદી ટુંક ગણી નથી ને વાઘેસરી માતાની સાતમી ટુંક ગણી છે. ૧૦૨-કરટી (સં કર-ટીન)-હાથી. અ ૬ ઔરત હાથી ગણાયે છે તેથી ૮ સંખ્યા સુચવે છે. તાપસ માસ માત્ર માસ

પ્રભાતીયું,

જ્યાં લગી દેશહિત તત્ત્વ ચીંત્યો નહિ,
 ત્યાં લગી સંપતિ સર્વ બુડી.
 લાખને કાઢથી વિક્ત સંગ્રહ કરો,
 જાણજો એ બધું રાખ મૂડી. ૧
 શું થયું માલ પરદેશનો લાવીને.
 એકના ચોગણા દામ લીધે:
 શું થયું માલ કાચો ભરી સ્ટીમરો,
 મોકલી લક્ષ્યા લાભ લીધે. ૨
 શું થયું ખૂબ ભણી ઈંચી ડીગ્રી થકી,
 શું થયું માન ઇંકાબ લીધે;
 શું થયું કોટ ને હેટ ધાર્યા થકી,
 શું થયું જ્ઞાનજલ પાન લીધે. ૩
 શું થયું ઉકાળીને ખૂબ ભાષણ વદે,
 શું થયું રાગને રંગ જાણે;
 શું થયું દેશ, પરદેશ, સેવ્યા થકી,
 શું થયું વરણના ભેદ જાણે. ૪
 એ છે વ્યવહાર સહુ પેટ ભરવા તાણુ
 દેશનું હિત તેમાં ન જોશો;
 દેશના હિતનાં તત્ત્વ દર્શન વિના,
 રત્ન ચિંતામણિ જન્મ ખોશો. ૫
 (મેળવેલું)

ગુફાગિરનારની ગોતી અહા ! અહલક જગાવા દે ?

ગજલ

મહને બસ છોડ ચો માયા ! હવે વનવાસ જાવા દે !
ગુફા ગિરનારની ગોતી અહા ! અહલક જગાવા દે !
તણ સંસાર ફળ ખાટું મધુર ફળ માઈ ખાવા દે !
હરીના નામની હરદમ. લલિત ધુનતો લગાવા દે !
સગાંના સ્નેહને છોડી. પ્રભુથી પ્રીત થાવા દે !
શરીરે ભસ્મ ચોળીને. હવે ધુણી ધખાવા દે !
અરે ! સંસારછે ખોટો. છતાં ફેકટ ફસાવા દે !
જુડી જંજળને છોડી. હરીના ગુણ ખાવા દે !
અહો નિશ ખડાડથી ઝરતાં. ઝરણુ જલમાંજ નહાવા દે !
મીઠાં ફળપુલ વૃક્ષેથી. સ્વહસ્તે લેઈ ખાવા દે !
તણ પરતંત્રની બેડી. સ્વતંત્ર સદાય થાવા દે !
વહે શંકર વિભૂના. નામની બંસી બજાવા દે !

“ મણીકાન્ત. ”

(કાવ્ય માળામાંથી.)

પાલીતાણા થી બહાદુરસિંહજી પ્રી. પ્રેસમાં

શા અમરચંદ બહેચરદાસે છાપ્યું.